

Štev. 4. V Trstu, 25. februvarija 1891.

Letnik IV.

Slovenci!

Državnozborske volitve so pred nami; njih pomen, kakoršnega niso imele za Slovane avstrijske še nikoli, je znan tudi slovenskemu narodu. V kakem položaju so Slovani v tem trenutku? Čehe so razdejale Dunajske punktacije v še večji meri, nego so bili v stranke ločeni poprej. Gališke Ruse so zadnje mesece razcepili tudi na več strank s pomočjo gospodovalne Krakovske frakcije. Med dalmatinskimi Srbi in Hrvati so netili nadalje spor, da bi se ne zjedini. Na Slovenskem, kjer se je narod počutil razmerno najbolje, niso mogli trpeti, da bi Kranjska ostala složna; zagvozili so tu med Slovence klin, da bi stali umetno skovani liberalci na jedni in konservativci, recte latinizatorji, na drugi strani. Na Štajerskem so Slovenci imeli dovolj opraviti z Nemci, ali, ko so vstali vrli bojovníki, zdelo se je to uže preveč, da bi pol milijona štirskih Slovencev složno postopalo nadalje. Torej so začeli tudi tu uže cepiti narod z jednako zagvozdo, kakor na Kranjskem.

Slovani avstrijski so v tem trenutku razdejani, razdvojeni, raztrojeni in še več. Dobro so jih pripravili, da bodo delali ž njimi, kakor so nameravali uže dolgo: poljsko frakcijo imajo v rezervi; ako bi bila neposlušna, ločiti hočejo Galicijo iz skupin, zastopanih v cislitavskem osrednjem parlamentu.

To zahteva očitno nemško nacionalna stranka poleg tega, da je Schönerer uže zdavna razglasil isto namero. S Čehi in Slovenci in tostranskimi Srbohrvati mislijo po izluščenju Galicije delati, kakor jim bo drago.

In kaj hočejo nasprotniki? Najboljši kriterij zato je nemško veleposestvo na Češkem, katero v svojem volilnem oklicu poudarja *nemški značaj države z nemškim državnim jezikom*. Ako so ti „zmerni“ elementi takega mišljenja, je lahko soditi, kakó misli ostali in skrajni del nemške levice. Skupna levica je zahtevala nemški kot državni jezik uže po Scharschmiedovem načrtu, in to se je pokazalo najboljše sedaj, ko staro-

češka stranka kljub največim žrtvam in ponižanjem od njene strani ni mogla doseči češčine kot notranjega jezika v omejenem obsegu češkega kraljestva.

Nemška levica je svoje zmage gotova; ona toržestvuje ter poudarja, da odslej se ne bode razpravljala več narodnostna vprašanja, in listi, ki so v dotiki z vladnimi krogi, presnkavajo stvari, kakor da bi bili avstrijski Slovani uže vse dosegli gledé na narodno enakopravnost. Kakor da bi hoteli zasmehovati te narode, pristavljajo, češ, da se bodo narodi toliko laže bavili odslej z gospodarskimi in socijalnimi vprašanji. Zastopniki avstrijskih Slovanov so za Taaffejeve vlade privolili državi največe žrtve, ne da bi bili skrbeli za izvršbo narodne enakopravnosti potom posebnega zakona. No, dr. Rieger se je še te dni izrazil, da posebne izvršbe ni potreba, češ, da zadoščuje tekst člena XIX. za vsakotere izvode. Zato pa je doživel osodo, katere ni pričakoval, in ravno on je za češki narod porušil ustavo, ko je privolil v privilegij nemščine pri sodiščih na Češkem.

Očitno je, da nemška levica od zmernega do skrajnega konca hoče porušiti ustavo, to tem bolj, ko je to namerjala vedno, in se jej je porušba posrečila za česko kraljestvo. Očitno pa je tudi, da osoda zapadnih Slovanov je uže določena, ako se ne bodo znali upreti še v zadnjo uro. Po porušenju ustavi ne bo sredstva več, da bi se mogli braniti uspešno.

Kaj je torej storiti? Slovanom avstrijskim, ki se hočejo rešiti, združiti se je ter boriti, vsem za vsakega in vsakemu za vse. Upor mora biti z združenimi močmi. Upogniti se ni, tudi ko bi imeli biti premagani.

Na slovanski strani je pravo, tako pravo, kakoršno priznavajo tudi avstrijski škofje v zadnjem skupnem pastirskem listu. To pravo „do jezika, običajev in narodnih svojstev“ je treba jasno in odločno poudarjati. Ni gledati na to, ali se podeli konečno to pravo ali ne,

dasi ni dvombe, da se doseže, ako je bodo Slovani zahtevali neupogljivo in vstrajno. Naglašati je to narodno pravo brez ozira na pozitivne vspehe; naglašati je to pravo, da po avstrijskem osrednjem parlamentu zve civilizovana Evropa, kaka je nemška levica, ki se smatra cvetom zastopnikov nemške kulture; da zve civilizovana Evropa, kak je celó najzmnerniši element nemške levice, namreč nemško veleposestvo češkega kraljestva, kakor se je razkrilo v sedanjem svojem volilnem oklicu. Naglašati je to narodno pravo avstrijskim Slovanom, da zve civilizovana Evropa in drugi civilizovani svet, da hoče nemška levica z zakoni vtisniti tostranski polovini in potem vsemu cesarstvu nemški značaj in nemški kot državni jezik, kljubu temu, da biva v tej polovini malo da ne dvakrat toliko Slovanov kakor Nemcev, in da je v celem cesarstvu več nego polovina slovanskega prebivalstva; da zve civilizovani svet, da noče privoliti nemška levica v izvršbo narodne enakopravnosti, kljubu temu, da se baha, da je ona podelila v ustavi narodnostni člen; da civilizovani svet zve, da ista levica, ki se je imenovala na desetletja ustavoverna stranka, hoče sedaj rušiti ustavo v njenem za narode avstrijske najvažnejšem členu na korist in v privilegij jednega samega, to je nemškega naroda.

Pondarjati je treba v osrednjem parlamentu, da ista nemška levica se drzne govoriti o tem, kakor da bi zaščitela jednotnostno idejo države, ko je sama pospevala in privolila v razkrojitev cesarstva na dve polovini, ko sama ne preneha podpirati duvalizma, in ko sama dela na to, da bi še Galicijo odcepila od tostranske polovine, katera uže sedaj nima pravega imena.

Avstrijskim Slovanom je potreba popisovati in v parlamentu označevati, s kom se brati ona nemška levica, ki hoče zasesti zopet ministerske stole, ko podpira madjarsko frakcijo, ki spravlja obče gozpodarstvo v propad in nemadjarske narode do obupnosti; ko podpira nadalje gozpodarstvo Krakovske frakcije, katera nima zaslonbe niti v lastnem širšem narodu, kaj-li še med Rusi, katere terorizuje, kulturno slabi in narodno tujči.

Tako naglašanje bode imelo moralen vspeh, ker naposled sprevidijo tudi viši krogi, da razmere niso take, kakor jih opisujejo nemški levičarji, in da stranke avstrijskih Slovanov zaslužijo, da bi se počele drugače, nego pa da se prezirajo, kljubu temu da se one na prvem mestu prizadevajo, da bi se zares mir napravil med vsemi narodi, da bi se država utrdila na znotraj in zunaj, ter takó narodi in celokupna država prospevali na vsako odločilno stran.

Doslej pa avstrijski Slovani, z malo izjemami, niso imeli v osrednjem parlamentu takih zastopnikov, ki bi imeli pogum, razmere opisovati v tu podanem smislu. Ta nedostatek je spravil Slované in vlado v sedanje položnje. Vlada je imela slepo orodje pred seboj, in takó je ostalo na bistvene strani vse pri starem. Začu-

diti se je torej staročeški stranki, ki ima toliko glavnih političnih grehov na svoji vesti, da še hoče, kakor kažejo njeni shodi in volilni oklici, tirati staro pot gledé na zaveznike in težnje. S tem obsoja ta stranka sama sebe. Mladočehi pourdarjajo pa, da takó ne more iti dalje, in oni poleg drugega zahtevajo narodno enakopravnost ne samo za Čehoslovane vseh dežel, ampak za vse slovanske narode v Avstriji. Jednakega mišljenja je prava narodna in stara stranka galiških in bukovinskih Rusov. Dalmatinski Hrvatje jednako priporočajo, da bi sedaj Slovani omejili svoj program ter soglasno zahtevali izvršbo narodne enakopravnosti.

Po takem bi se strinjali razun poljske frakcije in staročeške stranke vsi avstrijski Slovani, pri vsej razliki, da je treba sedaj zahtevati izvršbo narodnostnega člena; kajti o Slovencih je to uže umevno samo po sebi, in ž njimi so v soglasju istrski ostali Slovani.

Ali, kakor smo pokazali na moralno stran vspeha ali nevspeha, treba je avstrijskim Slovanom še zadnji hip dobro pomisliti, kake zastopnike pošljejo v državni zbor. In gledé na to sedaj najvažnejšo točko niso Slovenci srečni. Kakor se vidi, kaže Kranjska žalostno lice. Tu menda ne izvolijo Slovenci niti jednega poslanca, ki bi pomenjal napredek v primeru z dosedanjimi poslanci. Kranjska kaže moralni propad, ki so ga provzročili s tujega zasejani in trajno nadaljevalni prepiri zadnjih let. Najboljša bi bila Štajerska, ako bi se posrečilo, da bi prodrli vsi od slovenske strani postavljeni kandidati. Na Koroškem bijejo Slovenci obupen boj tudi pri sedanjih volitvah; ne ve se še, kako bo. Na Goriškem prodere, kakor je videti, vsaj mož, ki bo počeval bolj narodne, nego osebne koristi, in ki se ne bo poniževal do nedostojnih parlamentarnih poslov in uslug. Na Tržaškem zmaga narodu v tolažbo dosedanji poslanec, ki je utrjen v pravih nazorih. V Istri se je nadejati, da dobé Slovenci dvojico vrlih hrvaških tovarišev, ki bode delala čast v obče slovanskim tovarišem v parlamentu.

Poprek dobé Slovenci premalo odločnih, za pomen in važnost sedanje dobe, ravno bodoče parlamentarne periode, primernih zastopnikov. Premalo bo med njimi takih, ki bi nepremično tirali jo po poti, ki vede do izvršbe narodne enakopravnosti na podstavi narodne autonomije. Saj so še glasila na Kranjskem in Štajerskem, ki govoré za tako spravo, kakoršna se izvaja na Češkem, in kakoršna so poskusili v Galiciji. Dà, glavno glasilo kranjskih konservativcev zagovarja celó zvezo z avtonomisti, id est, *deželnimi* avtonomisti. Potem na pride narod dalje!

Slovence spominjamo pa mi, da se njih voditelji vedejo takó, kakor da bi ne bilo v obče nobene nevarnosti, in kakor da bi smeli zamujati desetletja kar takó brez vsakega pomisleka. To brezbriznost zapazujemo najbolj na Kranjskem ter jo ne samo obžalujemo ampak tudi obsojamo. Zlata leta, ki se ne vrnejo več, prepri-

rali so se na Kranjskem, kakor za potrato, in to se posebno, od kar je Berolinska visoka politika navdušila latinizatorje, da so umetno netili razpor, v tem ko se prava narodna stranka ni postavljala na primeren odpor.

Ako nanesejo razmere takó, da se ne bo možno rešiti več nekaterim zapadnim Slovanom — kar je lahko možno — zabeleži zgodovina, da politika kranjskih Slovencev ni odgovarjala sedanjemu kritičnemu položaju zapadnih Slovanov. In ko vidimo, kaka huda doba utegne nastopiti za avstrijske Slovane, smo brez nade, da bi se Slovenci pred vsem na Kranjskem stresli, popustili zadnji hip neodločne, neznačajne, vetrnjaške

kandidate ter *moralno* prisilili v državni zbor one moške, ki so znani kot dozoreli in odločni, za to dobo in sedanji specijalni slučaj jedino primerni in vredni politiki.

Slovenci! mi smo zaresno kazali ob raznih prilikah na nevarnosti, ki nam preté; nevarnosti so tu; *glejte, ali postopate v soglasju s politično zavesitjo in vestjo pri sedanjih volitvah*. Kdor ni odločno za nacionalno avtonomijo in pred vsemi drugimi težnjami ravno za to avtonomijo, izjavljamo mi pred vsem svetom, in zgodovina bo svedočila o tem, da ne une sedanjega položaja naše države. Odločite se potem gledé na to, kakor Vam drago. Bog z Vami!

Avstrijski škofje in narodna svojstva.

Državnozbornske volitve so se razpisale predčasno iz posebnih vzrokov; to jim daje še večji pomen, nego ga imajo v obče. To priznavajo vsi avstrijski narodi, vse stranke brez razlike, kakor vlada sama. Važnost sedanjih volitev so priznali tudi avstrijski škofje, ki so gledé na to razglasili v 15. dan februarja tega leta v skupnosti pastirski list kot volilen oklic. Ta list je pomenljiv na mnogo strani, ker kaže, kako politično mišljenje vlada med višimi cerkvenimi dostojanstveniki tostranske polovine cesarstva.

Nam se zdi vredno in potrebno, da predočimo našim čitateljem jedno točko te obširniše izjave; ta točka se dostaja *pojedinih avstrijskih narodov kot takih*. Zato navedemo dotične odstavke in mesta skupnega pastirskega lista.

Tu se najprej konstatuje *različnost interesov avstrijskih narodov*. O tej različnosti so principijalno znameniti naslednji stavki: „*Gotovo, dragi v Gospodu, imajo razlike narodov po jeziku, običaju in navadah v življenju svoje opravičenje ali pravo v božjem svetovnem načrtu, in njih tekmovalje med seboj naj pospešuje razvoj in napredek človeštva*; zaradi tega je pravo do varstva in prizanašanja tem narodnim svojstvom popolnoma opravičeno. No temu pravu ali zahtevanju je predpolagati životna uslovja skupne domovine“.

Potem trdi pastirski list, da državno zakonodavstvo „*jo je krnilo v mnogem pogledu na pot, katera nasprotuje pravom katoliške cerkve*“, in da cerkev potrebuje za izpolnjenje svoje zadače popolne svobode na svojem polju...

„*Katoliška cerkev, glasi se drug odstavek, pripoznava pojedine narode po njih ločenem obstanku kot napravo božje previdnosti in vidi v tem njih opravičenje*. Ona ne sovraži nobenega naroda in ne daje nobenemu prednosti; ona zameta pogansko ograjenje in ločenje narodov. Cerkev spoštuje in časti ljubezen in naklonjenost k lastnemu narodu; ona spoštuje in časti jezike, prava in svojstvo vsakega naroda; *no ona mora odločno izrekat* *svojjo nevoljo, ako bi se popačila ta ljubezen in naklonjenost do krivic proti*

pravom drugih, do fanatiškega sovraženja vsake tuje narodne svojstvenosti“.

K sklepu je čitati naslednjo rekapitulacijo skupnopastirskega razpravljanja: „*izognite se vsemu, kar bi moglo rušiti družbeni, državljanski ali nacionalni, kakor tudi verski mir*“.

Avstrijski škofje, kakor se vidi, obračajo se brez razlike do vseh narodov, opominjajo, oziroma svaré vse te narode brez razločka. Kar se dostaje svaritve, da bi ne izpodkopaval narod naroda, utegnili bi bili napraviti razloček, ko jim je znano, da slovanski narodi se samo branijo proti agresivnemu postopanju drugih narodov, ko vidijo, da se slovanski narodi tujčijo in krčijo, v tem ko se drugi narodi povečujejo in jemljejo ozemlja, ki so bila prvotno in mnogotero do današnjih dni lastnina slovanskih narodov. Fanatizem ni na slovanski strani, pač pa drugod, in tu bi bilo primerno tudi z grajo in obsodbo obrniti se tje, kamor spada.

Škofje dopuščajo razvoj jezika, običajev in svojstvenosti vsakega naroda posebe, pristavljajo pa, da je pri tem poštovati životna uslovja skupne domovine. Tudi tu bi bilo opravičeno razločevanje med raznimi narodi in njih strankami. Avstrijski Slovani ne zahtevajo za svojo narodnost, za svoj jezik, za svoje običaje in svojstvenosti ničesar, kar bi se ne zlagalo z životnimi uslovji skupne domovine. Oni dajejo državi vse, česar potrebuje; nasprotno pa jim odtegujejo drugi narodi in stranke teh narodov uslovja za njih lastni obstanek gledé na jezik in narodnost, v obče gledé na vse to, o čemur trdijo škofje v svojem skupnem listu, da je opravičeno in gledé na pospeševanje razvoja in napredka človeštva potrebno. Pogodil bi jo bil torej ta pastirski list gledé na načela, katera izraža sam, ako bi bil naravnost pokazal na one narode in one stranke teh narodov, ki hočejo kratiti slovanskim narodom prava do njih jezika, običajev in svojstvenosti ter s tem po lastnem nazoru pastirskega lista *zavirajo razvoj in napredek človeštva*. Ako so škofje južnih dežel,

dasi po krivem, leta 1887. v posebnem pastirskem listu posebe in jako razločno kazali na nekatere slovanske narode in stranke teh narodov, bi bilo toliko umestniše, da bi bili sedaj v skupnosti pokazali na one *neslovanske* narode in neslovanske stranke, katere zaprečujejo prava in s tem neposredno razvoj in napredek slovanskih narodov v obče. S tem bi bili pokazali potrebno doslednost in dali vsaj nekoliko zadoščenja specijalno narodnim strankam južnih Slovanov, posebej Slovencev.

No najznamenitije v tu mišljenem pogledu je v skupnem pastirskem listu priznanje prava do narodnih svojstev vsakega naroda, z druge strani pa to, kakó se avstrijski škofje sami vedejo nasproti svojstvu posameznih narodov.

K narodnim svojstvom je prištevati tudi različne cerkvene obrede kakor kaže uže pridevek latinski, grški obred itd., ker se ti obredi ne imenujejo po razliki n. pr. raznih izpovedanj, ampak raznih narodnostij. Vsak obred ima svojo zgodovino, in ta zgodovina kaže, da so se pojedini obredi razvijali na podstavi narodnih svojstev dotičnih narodov. Apostoli, kamor so prišli, niso uničevali tega, kar so našli pri dragih narodih, ampak so porabljali kot sredstvo za namen: dajali so narodnim običajem in v obče svojstvu pomen, ki je ugajal za udomačenje nove Kristove vere. Kakor kaže kritična razprava (III. del) našega „Slov. Sveta“, so se Rimljani trdo in trdno držali svojih tradicij, in papeži so skrbno varovali ta svojstva. Zaradi poganskih običajev so dopuščali, da je latinski obred dobil polagoma posebno obliko, in vselej so nastajali veliki in dolgi boji, kedar so se vršile spremembe gledé na prastare, ukoreninjene tradicije in posebnosti. Papeži so vedeli ločiti bistvo verskih resnic od sredstev za te resnice, in k sredstvu kot zunanjo obliko je prištevati tudi cerkvene obrede.

Cerkev, kjer in kolikor se je držala ali se je mogla držati nacionalnih svojstev, je s tem le pridobila. Kajti narodi so toliko trdniše ostajali pri novih verskih naukih, kolikor primerniša je bila posoda, v kateri so se jim predočevali in ponavljali. Boji za posebno obliko cerkvenih obredov so najlaže umevni iz tega, da ti obredi so ostali bolj ali manj nespremenjena narodna svojstva dotičnih narodov, in da narodi, ako je bilo kaj samostalnega življenja in ponosa v njih, se niso uklanjali z lepa obredom, po katerih so se jim vsiljevali tuji običaji, posebnosti ali svojstva tujih narodov in celó tuji in s tem potujčevalni jeziki.

Cerkveni obredi, da ostanemo kratki, spadajo k nacionalnim svojstvom, in ta svojstva ugajajo le onim narodom, pri katerih in za katere so se razvila in utrčila. Po takem je tudi umevno, da cerkveni obredi, vstvarjeni za posebne narode, se dajejo sicer siloma vsiljevati tudi drugim narodom, ali čudo mi, če se narodi, katerim se taki obredi vsiljujejo ne morejo ogrevati za nje, in da pride doba samozavesti, ko ti narodi spoznavajo tuje rastlike, katere hočejo potem iztrebiti ter zamenjati s sadikami, kakoršne ugajajo njih zemlji, z drugimi besedami, ko hočejo otresti se tujih obredov s tujimi jeziki ter na njih mesto postaviti svoje lastne, historične,

obrede ali pa pogajati se, da se jim cerkveni obredi prirede na podstavi lastnih nacionalnih posebnosti.

Zapadni Slovani so v položaju, da nimajo več ali da imajo samo skromne ostaline svojega lastnega historičnega obreda z lastnim cerkvenim jezikom. Njim ne pride na misel, da bi se vneli za vstvarjenje kakega novega, njim ugajajočega obreda; kot historični narodi v tem pogledu se spominjajo svojega starega cerkvenega obreda z jednako historičnim lastnim cerkvenim jezikom, in to toliko laže, ker vidijo ta obred še dandanes pri svojih vstočnih krvnih bratih, zjedinjenih ali nezjedinjenih z Rimom.

Historična zavest o lastnem cerkvenem obredu in jeziku je po prizadevanju tuje politike spala stoletja med zapadnimi Slovani; sedaj se zopet obuja, kakor je naravno v dobi občega nacionalnega probujanja in še posebej v dobi *verskega indiferentizma* pri zapadnikih.

Slovani zapadni vidijo, da na zapadu peša pravo versko življenje, in da to hiranje, kakor vsa zapadna kultura, poseza tudi med Slovane, ki so pod vplivom dobrega in še bolj slabega te zapadne kulture. Zapadni Slovani se po takem *iz verskih in nacionalnih interesov* spominjajo svojega historičnega obreda in jezika.

V resnici vpliva nacionalno svojstvo v obliki lastnega cerkvenega obreda in jezika raznotero in najblagodejše na dotični narod; saj vidi ta nekoliko in celó velik del samega sebe v takem svojstvu. Lastni cerkveni obred ima kot sredstvo za namen v posledici historični razvoj tudi lastne in svojstvene umetnosti, ker cerkev na zunaj potrebuje mnogo priprav in uredbe kot sredstev za namen, in vsa ta sredstva se vstvarjajo in podajajo po svojstvenem narodnem ukusu in na podstavi lastne umetnosti. Tako razvitje sredstev za namen vidimo tudi v historičnem cerkvenem obredu, ki še živi in deluje med vstočnimi Slovani, in katerega se spominjajo in za kateri se zopet ogrevajo zapadni Slovani.

Tako sredstvo, tako mogočno in najvažnejše nacionalno in historično svojstvo, s katerim se smejo ponašati vstočni Slovani kot s še živo, zapadni Slovani pa kot z zamrlo njim odvzeto starino, je pač pravi biser slovanskih svojstev, in kolikor važniši in mogočniši je ta zaklad, v toliko večji meri vpliva po lastnih besedah avstrijskih škofov tudi *„na razvoj in napredek človeštva“*. Po takem lastni cerkveni obred in lastni cerkveni jezik *„pospešuje razvoj in napredek človeštva“* — pri vstočnih Slovanih, katerim se ni odtegnilo to nacionalno historično svojstvo; nasprotno in dosledno mora pri *zapadnih* Slovanih, ki ne uživajo več blagosti tega cerkvenega obreda z lastnim jezikom, biti *„veliko zaviro pravega nacionalnega razvoja in napredka tuji obred s tujim jezikom, in to toliko bolj, kolikor več stoletij vpliva na njihov razvoj in napredek.“*

Kakó pa se vedejo avstrijski škofje nasproti stremljenju zapadnih Slovanov, da bi se jim povrnilo njih največje in najdražje nacionalno svojstvo, kakoršno je brezdvombeno njih lastni cerkveni obred z lastnim cerkvenim jezikom? Ali niso ravno med temi škofi taki, ki so naravnost z ustno in

pisano besedo obsojali to stremljenje? Ali miso zopet drugi izmed teh viših cerkvenih dostojanstvenikov zanemarili svojo dolžnost, ko niso, jednako in v soglasju s sedanjim razsvetljenim papežem Leonom XIII. pomagali obujevati in utrjevati tako stremljenje? Gledé na to, da so jedni popolnoma opuščali to dolžnost, drugi pa celó naravnost nasprotovali in obteževali stremljenje zapadnih Slovanov po povratu lastnega cerkvenega obreda z lastnim cerkvenim jezikom, so pokazali, ali da ne umejo tega, kar govoré sedaj o pravu, ki je ima vsak narod do svojega jezika, svojih običajev in svojstev, ali pa da z zavestjo delajo v protislovju s svojimi, v sedanjem skupnem pastirskem listu, izjavljenimi nazori. Ne jedno, ne drugo bi jim ne delalo časti, in tu smo mi naravnost dokazali, da, kdor nasprotuje lastnim cerkvenim obredom z lastnimi cerkvenimi jeziki dotičnih narodov, dela zajedno proti pravemu vplivu, ki ga ima kazati vera in njeno posebno izpovedanje.

Kakor da bi škofje avstrijski slutili, so izjavam o pravu do nacionalnih svojstev vsakega naroda takoj v naslednjem odstavku skupnega pastirskega lista pridružili izjavo o potrebi cerkvene svobode, ako hoče cerkev prav izpolnjevati svojo zadačo.

V tej razvrstitvi tiči gledé na vedenje škofov prava ironija, gledé na notranjo zvezo ali zavisnost pa v resnici pravo poštovanje stvari. Ironija je v tem, da škofje ne vedó, da *zavirajo cerkveno svobodo*, ko so mlačni ali celó nasprotni temu, da bi prišli slovanski narodi do izvršitve prava svojih nacionalnih svojstev, torej tudi do zopetnega uživanja svojega cerkvenega obreda in jezika. Logični pomen pa je v tem, da v resnici cerkev ne pride do prave svobode, dokler zopet ne oživi pravo versko življenje med zapadnimi narodi. Med zapadnimi Slovani bi se to versko življenje povzdignilo takoj, ko bi dosegli oni zopet lastni cerkveni obred z lastnim cerkvenim jezikom. To cerkveno nacionalno svojstvo bi povzdignilo vse kulturno življenje, torej tudi vse, kar je v zvezi s cerkvijo in vero.

Avstrijski škofje, ki nasprotujejo stremljenju zapadnih Slovanov po povratu lastnega cerkvenega obreda, nasprotujejo lastnim izjavam o pravu do nacionalnih svojstev, nasprotujejo po takem pravemu prospehu cerkve in vere, nasprotujejo historično dokumentovanemu vedenju rimskih papežev, ki niso nasprotovali zlasti svojstvom Rimljanov, nasprotujejo sosebeno tudi tendencijam sedanjega modrega papeža Leona XIII., ki je z okrožnico „*Grande munus*“ dokazal, da pozna potrebe sedanjega veka, zgodovino in bistvo, kakor tudi moč nacionalnih obredov, nasprotujejo naposled pa tudi avstrijski ustavi, in sicer oni ustavi, na podstavi katere se nadejajo tudi za cerkev doseči pravo svobodo.

S tem, da se avstrijski škofje opirajo na ustavo za cerkveno svobodo, v tem ko prezirajo isto ustavo in celó isti člen ustave, kateri zagotavlja cerkveno svobodo, škodujejo cerkvi sami, ker se zapadni Slovani ne morejo potegovati za tako svobodo, katera se tolmači pristranski. Tako tolmačenje spominja dejanski na vedenje liberalnih Nemcev, kateri v in-

teresa velikonemške politike ovajajo zapadne Slovane, kedar se izjavljajo za potrebo, da bi se jim povrnil historični cerkveni obred in jezik.

Kdor tolmači ustavo pristranski, dela zajedno proti interesom države, ker ona je ni podelila za potrebo ali samo za jedne narode, ali samo za jeden cerkveni obred in jezik, ampak jednako za vse narode, cerkve in toliko bolj za vse cerkvene obrede in jezike v Avstriji pripoznanih cerkvá.

Ako pristavljajo avstrijski škofje, da v pogledu na prava do jezika, običajev in svojstev vsakega naroda je poštovati državno jednoto in uslovja skupne domovine, je odločno spominjati nato, da ustava je *podeljena in svečano potrjena na podstavi in s poštovanjem državne jednote* ali, bolje rečeno, sedanje državne oblike, torej tudi uslovij skupne, žalibog, na dve polovini razkrojene domovine. S tem, da je država zagotovila po sedaj veljavni ustavi varovati jezik in narodnost vsakega naroda, je zajedno zagotovila varovati tudi to, kar spada pod pojem narodnosti, torej tudi svojstva vsakega naroda, dosledno tudi cerkvene obrede in jezike tega ali onega naroda. Potem pa, kakor rečeno, imajo zapadni Slovani isto pravo opirati se na člen XIV. avstrijske ustave kakor škofje, ki hočejo sosebeno na podstavi tega člena izbojevati cerkvi pravo in njej potrebno svobodo. Po vsem tem stremljenje zapadnih Slovanov po povratu historičnega cerkvenega obreda in jezika ni v protislovju in nasprotju z državno jednoto in životnimi uslovji skupne domovine; nasprotno zahtevajo ta uslovja izvršbo prav vsakega naroda, kakor jih priznavajo škofje sami, in o katerih sami trdijo, da je od njih zavisen razvoj in napredek človeštva. Ako bi se po vsem tem oni še nadalje upirali stremljenju zapadnih Slovanov po povratu njih historičnega cerkvega obreda in jezika, bi sami zavirali ta razvoj in napredek človeštva v mejah avstrijskih Slovanov in bi s tem kolikor toliko in celó močno zavirali pravo kulturno in torej tudi pravo versko življenje med temi Slovani.

Ponavljamo, da stremljenje po lastnem cerkvenem obredu in jeziku kot nacionalnem svojstvu *κατ'ἑσχατὴν* je dovoljeno avstrijskim narodom celó in sosebeno tudi po XIX. državnih osnovnih zakonov, kateri zagotavlja varovanje in gojenje jezika i narodnosti, dosledno nacionalnih svojstev vsakega posamičnega naroda. Vrhu tega je člen XIV. iste ustave, ki podeljuje svobodo v verskih zadevah, celó v smislu prestopa od jednega veroizpovedanja na drugo, in ne le svobode zamenjavanja jednega cerkvenega obreda z drugim. Zapadni Slovani ne stremé po drugem, kakor po tej zamenj, ki hočejo biti združeni z Rimom, in to je resnica, naj podkupljenci tuje politike ali zavedeni organi na Slovanskem trdijo in obreknjejo drugače, kakor koli.

S tem, da se avstrijski škofje postavljajo v protislovja sami seboj, specialno z lastnimi izjavami o pravu posamičnih narodov, potem pa v mnogotera nasprotja z zgodovino, papeži, avstrijsko ustavo, kakor tudi z notranjim pomenom cerkvenih obredov, nakópujejo si neprijetnosti pri

zapadnih Slovanih, ker jih ti smatrajo svojimi nacionalnimi nasprotniki ali, če hočejo, orodjem protislovanskih teženj.

Škofje pozivljejo volilce, da naj se izognejo vsega, kar bi moglo motiti družbeni, državljanski ali nacionalni mir, pozabljajo pa poudarjati, da je treba najprej podati narodom, kar je narodnega, in da nacionalni mir se doseže le tedaj, ko se izvrši narodna enakopravnost, in ko se podeli narodom svoboda, da se bodo mogli razvijati s pomočjo narodnih svojstev, in ko se bodo mogli seboslovo avstrijski Slovani svobodno gibati gledé na urejenje s pomočjo lastnega historičnega cerkvenega obreda z lastnim historičnim cerkvenim jezikom. Ako pravijo škofje, da podeljena prava za svobodno gibanje s pomočjo lastnega jezika, lastnih običajev in svojstev pospešujejo pojedinih narodov razvoj in napredek človeštva,

je tudi očitna resnica, da bi z istimi pomočki avstrijski narodi, in pred vsem avstrijski Slovani pospeševali tudi pravo versko življenje, kakoršno se ne more razvijati na podstavi tujih jim cerkvenih obredov in jezikov. Želeti je po vsem tem, da spravijo avstrijski škofje svoje nazore o pravi nacionalnih svojstev v soglasje s svojim vedenjem; nazori so pravi, vedenje pa je bilo doslej in seboslovo poslednja leta in je tudi v sedanji čas inkorektno. S soglasjem nazorov in vedenja bodo služili najbolje zadači katoliške vere, pravih viših pastirjev, zadači in interesom državnim in pravih nacionalnim potrebam avstrijskih narodov. Pomnožé in utrdé si pri poslednjih ljubezen do samih sebe in bodo s tem najbolje pospeševali interese katoliške cerkve.

O kritiki dra. Mahniča.

III. K razširjanju poganstva, z nasprotniške strani nam namišljenemu.

(Dalje).

Gledé na koledar, specijalno velikonočni praznik. (Nadaljevanje.) Ta velikonočni kanon, torej velikonočno ploščo, kakor tudi njej pridruženi in do papeža Hilarija pisani prolog Viktorijev je temeljito razložil Bucherij v svojem uže večkrat navedenem delu¹⁾; in mi menimo, da na podstavi tega razkladanja moremo izreči preverjenje, da je papeža Hilarija vodilo isto stremljenje, kakor njegovega neposrednega velikega prednika, kljubu temu da jo je krnil z namenom, da bi pomiril Rimljane. Istočasno praznovanje pashe v vesoljni cerkvi Kristovi, po katerem je stremila uže prva ekumenska sinoda, katero pa se ni dalo doseči drugače, kakor s tem, da bi se opustil upor proti naredbi mišljene sinode, oziroma s sprejetjem aleksandrinske velikonočne plošče, je bila tudi njemu pri sreč; pri tem pa je menil, da mu je v pogledu na voljo Rimljanov postopati jako previdno, seboslovo pa ogibati se mu očitne, nagle prijenljivosti nasproti vstoku. Taki nameri odgovarja velikonočna plošča Viktorijeva, ko se bistveno malo ne zлага z aleksandrinsko, vsekakor se opira na načela aleksandrinske cerkve, torej je mogla imeti le zadačo, vstvariti prehoden stadij. Kratka karakteristika kanona bi utegnila brezdvombeno dokazati, da je ta misel prava. —

Devetnajstletni lunin cikel Aleksandrincev, kombinovan z osemindvajsetletnim solčnim ciklom, daje petsto dva in tridesetletni *Cyclus lunosolaris*, kateri po svojem pretečenju vrača ali vodi nazaj Lunae XIV ne samo k istim mesečnim dnevom, ampak tudi k istim ferijam ali tedenskim dnevom, torej podaje takisto jedino od Rimljanov veleocenjeno prednost njih štiri in osemdesetletnega cikla, ne da bi imel njegove nedostatke. Na

tem *Cyclus lunosolaris*²⁾, ki ga je iznašel egiptski munih Anijan in sprejel v svojo kronologijo, torej na aleksandrinski podstavi sloni 532 let obsežajoča Viktorijeva velikonočna plošča, in pisatelj je tudi drugače stremil, da bi spravil v veljavo načela aleksandrinske cerkve, kolikor je dovoljeval postavljeni namen, ko je postavil *saltus lunae*, ne kakor pri rimskem ciklu vsakih dvanajst ali štirinajst let, ampak še le vsakih devetnajst let, in je celó kot velikonočni mlaj po aleksandrinskih načelih pošteval³⁾ le ta, ki daje⁴⁾ veliko noč takoj po 21. marcu; (dan *Aequinoctii verni*).

Ako poštujemo pri tem, da Viktorij takisto prezira celó rimsko načelo, Velikenoči ne praznovati po 21. aprilu, ko dopušča ta praznik vključno do 24. aprila in ne dovoljuje jedino 25. dne aprila kot skrajno mejo Aleksan-

²⁾ Dasi sledimo tu v obče razkladanjem Bucherija l. c., vendar ne moremo pritrdjevati njegovemu mnenju, da je Viktorij iznašel *Cyclus lunosolaris*, ko je bil velikonočni kanon Viktorijev sestavljen pol stoletja pozneje, nego kronologija egiptskega redovnika Anijana, v katero je uže vpleten *Cyclus lunosolaris*, in je celó sprejeta tej dobi odgovarjajoča, tudi za naslednje perijode veljavna velikonočna plošča. To je brezdvombeno dokazal na podstavi posamičnih mest Gregorja Syncella Wanderhagen v svojem delu: „Dissertationes de cyclis paschalibus“ pag. 65 sq. Pagi v svojem delu: „De periodo graeco romana § 19“ gre še dalje, ko iznajdbi *Cyclus lunosolaris* ne pripisuje niti Anijanu, temveč uže modrijanu Metrodoru; ali van der Hagen oprovergava to v svojem zgorej navedenem delu pag. 112 s tehtnimi razlogi. Prim. Ideler l. c. II. Band, pag. 278 in 447.

³⁾ Perijoda Viktorijeva, kakor navaja v predlogu, naj bi pričejala s stvarjenjem sveta, in pri tej je postavil *saltus lunae* po načinu Aleksandrincev na vsakratni konec ali sklep devetnajstletnega cikla. V ciklu pa, ki začneja z letom 5229 sveta (prvim Viktorijeve perijode), postaje, kakor se razume samo po sebi, vsako šestnajsto leto devetnajsto v drugem ciklu, ki začneja s stvarjenjem. Tega ni prezirati pri presojevanju velikonočnega kanona Viktorijevega.

⁴⁾ To načelo aleksandrinske cerkve je sprejel uže sveti papež Leon Veliki, kakor smo to dokazali zgorej na podstavi lista do cesarja Marcijana.

¹⁾ Algidius Bucherius Soc. Jesu. De doctrina temporum commentarius in Victorium Aquitanum.

drincev⁵⁾, spominja v velikonočnem kanonu Viktorijevem na rimski način računanja jedino še izvajanje mlajev po starem običaju iz epakte 1. januarija, sosebno pa držanje načela, Velikonoči ne praznovati pred Luno XVI, v tem ko je zato pri Aleksandrincih zadoščevala Luna XV. Odtod je dovolj jasna okolnost, da čas Velike noči po plošči Viktorijevi se zлага v vsej, 532 let obsežajoči dobi ali perijodi petstokrat z aleksandrinskimi nastavki, torej se od njih razlikuje samo dva in tridesetkrat in sicer le za jeden teden.⁶⁾ In še v teh redkih razlikujočih se slučajih postavlja Viktorij poleg dat, ki jih je izračunal sam, tudi aleksandrinske date, pač zato, da bi od slučaja do slučaja rimskemu apostolskemu stolu omogočil izbiranje.

Taka velikonočna plošča Viktorijeva je bila po takem popolnoma prikladna, istočasno praznovanje Velike noči omogočiti v vesoljni cerkvi Kristovi, torej uresničiti namero prve ekumenske sinode; kajti odslej se je za to potrebovala le v redkih slučajih papeška razsodba za aleksandrinske date, takisto sprejete v Viktorijevo ploščo. No tako razsodbo so utegnili papeži, v pogledu na zgorej označeno mišljenje Rimljanov, smatrati včasih za neoportunno, ako ne celo nevarno; kajti mi vemo iz zgodovine, da se je Velika noč leta 475, 495, 496 in 516 v Rimu praznovala za teden pozneje nego na vstoku.⁷⁾ Po soglasnem mnenju kronologov in astronomov se je posrečilo še le munihiu Dioniziju, s priimkom *Exiguus*,⁸⁾ ki je nadaljeval nadaljevanje zgorej mišljene velikonočne plošče svetega Cirila aleksandrinskega, oziroma bil izdelal za nadaljnjih 95 let, spraviti v veljavo tudi v Rimu to delo in torej načela, ki so veljala v Aleksandriji pri preračunjevanju časa velikonočnega praznovanja.

⁵⁾ Gledé na to približevanje k načelom aleksandrinske cerkve je imel Viktorij precedens za-se, kajti papež Leon Veliki, kakor je bilo dokazano zgorej, je zaukazal praznovanje Velike noči za leto 444 v 23. in za 455 v 24. dan aprila. Gledé na 25. aprila pa ni bilo še precedensa, in zato, kakor se zdi, ni se tudi Viktorij drznil prekoračiti 24. aprila, zlasti ko je imela zelo pozna Velika noč za posledico opuščanje *Circenses* v rojstveni dan rimskega mesta, torej je bila neprijetna za rimsko ljudstvo.

⁶⁾ Te redke razlike se nahajajo sosebno tedaj, ako pride na soboto Luna XIV v jednom let 11 do 16 Viktorijevega cikla, ko se zлага z aleksandrinsko, kajti potem so imeli Aleksandrinci praznik praznovati takoj naslednjo nedeljo, Rimljani, katerim Luna XV še ni bila *paschalis*, pa jeden teden pozneje. Mnogo redkejše se nahaja dragi slučaj; ako pride namreč v petek Luna XIV v 10. ali 18. letu Viktorijevega cikla, ko nastopi dva dni prej nego pri Aleksandrincih, je Viktoriju, kakor se ume samo po sebi, prva nedelja potem kot Luna XVI velikonočni dan, Aleksandrincem pa, ki ne smejo praznika praznovati v Luna XIV, še le naslednja.

⁷⁾ Glej opomnje k Table chronologique v I. zvezku znanega francoskega dela: „l'art de vérifier les dates“.

⁸⁾ Beda (*De temporum ratione* c. 45) ga imenuje pač kot „venerabilis abbas Romanae urbis“, in se ravno zaradi tega navaja običajno kot opat; no mi se držimo njegovega istodobnika Cassiodora, ki (*Divin. lect. c. XXIII.*) piše o njem: „*Dionysius monachus Scythia natione* (najbrže Ante, torej Slovan) *sed moribus omnino romanus, in utraque lingua* (v grščini in latinščini) *doctissimus reddens actionibus suis, quam in libris Domini legerat, rationem etc*

Mi se ve da se ne moremo pridružiti brezuslovno temu mnenju, temveč vindikujemo to zaslugo za mir cerkve na prvem mestu papežem, do česar nam daje pač pravo vsebina prologa, (*Epistola ad Petronium*), kateri imenuje sam *praefatio*, ki ga je Dionysius Exiguus pridél svoji velikonočni plošči, in pa list, ki ga je isti pisal papežu Bonifaciju.⁹⁾ Ako namreč on poveljuje v prologu devetnajstletni cikel, ker so ga odobrili očetje Nicejskega koncila „*non tam peritia saeculari, quam S. Spiritus illustratione*“; in ako on dosledno hudo graja one, ki so, kljub temu zanemarjajoč ta cikel, zagovarjali¹⁰⁾ drug cikel, „*iudaicis inducti fabulis*“, zdruge strani pa krepko hvali stanovitnost Aleksandrincev, sosebno svetega Atanazija, Teofila in Cirila, ki se niso dali motiti z nekakimi primesimi, in vse to dela zato, da bi utemeljil od njega podjeto nadaljevanje velikonočne plošče Cirilove, od katere je bilo ostalo samo še šest let: je to govor, ki bi si ga ne bil nikdar smel dovoliti v Rimu bivajoč redovnik, ako bi ga ne bil k temu posebno spodbujal poglavar cerkve, dà, ako bi mu ne bil naravnost ukazal tega, da bi s tem provzročil preobrat v nazoru Rimljanov.

Ako dalje Dionizij v svojem listu do papeža Bonifacija toži o tem, da se vendar mnogotero upirajo njegovi velikonočni plošči, dasi je osnovana na avtoriteti Nicejskega ekumenskega koncila; in ako je on vsled tega kakor v dopolnilo svojih v prologu navedenih razlogov med tem poiskal iz arhiva rimske cerkve (uže zgorej mišljeni) list škofa Pashasina do papeža Leona Velikega in je torej v položaju kazati na ta list: daje se iz tega zopet le izvajati, da je Dionizij izvršil svoje delo na naročilo in po navodih apostolskega stola; da je z njegovim vedenjem in sodelovanjem rabil arhive rimske cerkve in ravno zaradi tega v pogledu na nastali upor proti uvedanju njegove velikonočne plošče zaupno obrnil se do istega svetega stola, da bi spravil svoje nasprotnike k molčanju, oziroma da bi v Rimu prodril z udomačenjem aleksandrinskega velikonočnega pravila namesto običajnega rimskega in Viktorijevega. Uže zgorej dokazano, sosebno od Leona Velikega naprej odločno izraženo nagnenje papežev za udomačenje, pred vsem pa vspeh, ki ga je imelo delo Dionizijevo, govoré za popolno pravost tega našega mnenja.

Pri tem smo daleč od tega, da bi združenemu delu, izvršenemu po Dioniziju, hoteli odrekati vsako zaslugo ali tudi le krčiti njegovo zaslugo. Rimski apostolski stol, ki, da bi varoval ritualno svojstvo Rimljanov, je bojeval ravno takó

⁹⁾ Ti dve listini so priobčili Fabricius v svoji „*Bibliotheca latina mediae et infimae aetatis*“ lib. IV pag. 99, potem Bacherius l. c. pag. 498, kakor tudi Jan v svoji „*Historia cycli Dionysiani*“ in je obe komentoval Van der Hagen v svojih „*Observationes in prologos paschales*“, pag. 188, 211.

¹⁰⁾ Tukaj pač meni on štirinosemdesetletni cikel, kateri bi bili imeli po Epifaniju (*Hueres* LI c. 26 pag. 448) Rimljani skupno z Židi. Podobno se je izrazil se ve da uže poprej tudi sveti Ciril aleksandrinski v svojem prologu v tem od Rimljanov velečenjenem ciklu.

dolg, kakor težaven boj, polagoma pa, zlasti od Leona Velikega, približal se aleksandrinskemu velikonočnemu pravilu: hotel je naposled to velikonočno pravilo, kateremu so na podstavi sklepa prve ekumenske sinode sledile vse vstoečne in nekatere zapadne cerkve, udomačiti popolnoma, brez pridržka, tudi v Rimu in na vsem zapadu, vendar na način, ki prizanaša čustvu Rimljanov, in je našel, kakor priznavamo radi, v Dioniziju moža, ki je pri rešenju te zadače porabil svoja znanja z živo gorečnostjo, zajedno s potrebno previdnostjo in je v obče zadovoljil. Zares zasluga, katero je čeniti visoko!

Rimsko preračunjevanje časa velikonočnega praznika se je bilo aleksandrinskemu, kakor rečeno, od Leona Velikega pač uže približalo takó, da je bila razlika med obema velikonočnima praviloma le majhna več in se je torej dala lehkó odstraniti. No pri Rimljanih je šlo, kakor je bilo razpravljeno zgorej, manj za bistvo nego za to, da so perhoreškovali in pobijali posnemanje drugih cerkvâ, posebno pa vsako ingerencijo aleksandrinske cerkve, katero so poštevali ponižanjem Rima; udomačevanje aleksandrinskega velikonočnega pravila v Rimu je zahtevalo torej najskrajnejšo previdnost, ako so se hoteli pri tem izogniti, da bi ne prozvali nevarne volje v Rimljanih. Preprosti redovnik Dionizij je poznal natanko tla, na katerih je bil poklican delovati, ognil se je torej z redko previdnostjo skalovja, na katerem bi se bilo moglo zrušiti njegovo delo, in v tem je prav za prav njegova glavna zasluga.

Uže navedeni nastop Dionizijev za devetnajstletni cikel je bil popolnoma pripraven, odstraniti nasprotno voljo Rimljanov proti istemu. Kajti dotično mesto prologa napravlja vtis, kakor da bi bili mišljeni cikel posebno izdelali po svetem Duhu razsvetljeni očetje prve ekumenske sinode, ki je bila tudi v Rimu v največi časti, in bi bili ta cikel postavili za vesoljno cerkev kot nepremično normo; v tem ko so na prvi sinodi, kakor smo dokazali zgorej, na ta cikel osnovano aleksandrinsko pravilo samo poskušali in odobrili, za-torej naročili aleksandrinski cerkvi, da naj ostane pri svojem računjenju velikonočnega praznika ter posledico tega, torej čas vsakratnega velikonočnega praznika sporoča še ostalim cerkvam, sosebno tudi rimski, da bi se ravnale po tem. In ravno to sporočevanje časa velikonočnega praznovanja, ki je sledilo vsako leto, pozneje, kakor smo videli zgorej, za celo vrsto let s pomočjo posebno izdelanih velikonočnih plošč, se je zdelo Rimljanom nad vse razžalljivo.

Ko je torej Dionizij avtorstvu aleksandrinskega velikonočnega pravila pripisoval isto odobrojučemu Nicejskemu koncilju in je ne samo prezrl od istega koncilja aleksandrinski cerkvi naloženo dolžnost sporočevanja časa velikonočnega praznovanja, temveč isto tudi dejanski odstranil z velikonočno ploščo, katero je on pravočasno izdelal do cela po načelih aleksandrinske cerkve za 95 let, oziroma je napravil isto sporočevanje brezpotrebno: je on do čista odvzel aleksandrinskemu velikonočnemu pravilu vse sovražno, ali zoprno. Pri tem se mu je posrečilo še nahajajoče se pristaše staroobičajnega rimskega cikla ohladiti s tem, da ga je spravil v zvezo z basnimi v Rimu sovraženih in zaničevanih Židov, in je

konečno podal svoje velikonočni plošči, po kateri se je imela v bodoče praznovati Velika noč, nesporno rimsko proveni-jencije, kar je bilo posebnega pomena pri Rimljanih, vsak tuj vpliv perhoreškujočih.

In to ni bilo še vse. Dionizij je odstranil v svoje velikonočni plošči štetje let po dioklecijanski eri, običajni v aleksandrinski cerkvi, ko se je posluževal izključno kristijanske (*ab incarnatione*), kakor je še dandanes pri nas obče navadna. Oboje je moralo prav posebe povišati vrednost njegovega velikonočnega kanona v očeh Rimljanov. Kajti mogli so odstranjenje dioklecijanske ere poštovati ne samo kot razliko od aleksandrinske velikonočne plošče, ampak kot zmago nad aleksandrinsko cerkvijo, nad katero so se jezili ravno zaradi njene dosedanje ingerencije na določevanje velikonočnega praznovanja, v tem ko so utegnili štetje let po kristijanski eri poštovati kot novo rimsko iznajdbo, torej kot tako, ki služi v proslavljenju njih svetovnoslavnega mesta.¹¹⁾

Skratka, Dionizij je od rimskega apostolskega stola dano mu naročilo izvršil takó mojsterski, da se jedva motimo, ako razmerno lahko in brzo udomačenje njegove velikonočne plošče v rimski cerkvi pripisujemo okolnosti, da so jo Rimljani z večine smatrali kot samostalen, od aleksandrinske cerkve razlikujoči se duševni proizvod rimskega redovnika. Takega krivega mnenja je bil celó učen kardinal Cusanus, ko je pri Bazelskem koncilju očital rimski cerkvi, da, sledeč Dioniziju, ki je bil postavil od grškega različen velikonočni kanon, je zakrivila tu pa tam namišljeno nahajajoče se difference med zapadnimi in vstočnimi *termini paschales*;¹²⁾ v tem ko ste bili vendar obojestranski velikonočni plošči popolnoma soglasni, samo da se pri njinem primerjevanju ni smelo prezirati, da številki Numerus aureus I. ne odgovarja prvo, ampak sedemnajsto leto vstočnega cikla.

Dejanski, odkar je dobila Dionizijeva velikonočna plošča veljavo, torej od druge polovine VI. stoletja, se gledé časa velikonočnega praznika ni tudi najmanjša razlika pokazala in mogla pokazati med rimsko in vstočnimi cerkvami. Dobri zgled Rima pa vendar ni dovolj krepko vplival na vse cerkve zapada, in se je zlasti v Galiji, torej v domovini Viktorija Akvitana, njegov od papeža Hilarija v V. stoletju uvedeni velikonočni kanon kot nacijsionalno svojstvo uvaževal takó, da so papeži menili, da je, kakor poprej v Rimu, takó tudi

¹¹⁾ Med Rimljani onega časa jih je vedelo pač le malo, da je bila kristijanska era na vstoku od V. stoletja mnogotero običajna, kakor so dokazali Herwart, Bolland in Patavius, v novejši čas pa Ideler I. c. II. Band pag 458 in 459. Tudi je ostala поблиže nepoučenim Rimljanom skrivnost, da Dionizij sam je čas učlovečenja Kristovega, ki ga pač ni popolnoma prav postavil v podstavo kristijanski eri, posnel iz traktata egiptskega puščavnika Pandora, kakor je to brezdvombeno dokazal Pagi („Dissertatio de periodo graeco-romana“ §. 14)

¹²⁾ Cod. Vindob. 5266 Dunajske dvorne knjižnice, kateri popolnjuje od Birk a (Monumenta conciliorum generalium tom. II. Wien 1873) sporočeno nedostavno „Historia gestorum generalis Synodi Basilensis“ Joannis de Segovia.

tukaj varovati nacijsko čustvo, torej gojiti strpnost.¹³⁾ Še le vse brezozirno nivelujoča mogočna roka prvega rimsko-nemškega cesarja Karola Velikega je pač zmagala upor pri-
stašev Viktorijevega velikonočnega kanona, in se je tekem VIII. stoletja izgubil vsakateri sled njegov.¹⁴⁾

Tudi upor Britov, ki so čas velikonočnega praznika preračunjevali po svojem staroobičajnem, od rimskega bistveno

¹³⁾ O tem svedoči I. kanon IV. koncila Orleanskega. ki zaukazuje velikonočni praznik „secundum laterculum Victorii“ (Mansi Coll. Conciliorum tom. IX col. 114; dalje „Historia Francorum“ Gregorija Turskega (Fours) V. 17 (Prim: Chronicon Remense in Lubei Bibl. mss I: 358), kjer se navaja, da leta 577, izjemši nekatere, ki so se pridružili Špincem (tudi ti so imeli od rimskih različne velikonočne nastavke), se je praznovala Velika noč *quarto-decimo calendae maias*, torej po nakazu Viktorija. Še le pasho leta 590 so v Galiji, po svedoštvi iste „Historia Francorum“ X: 23, nekateri praznovali uže po velikonočni plošči Dionizija jednokočasno z Aleksandrinci Luna XV, v tem ko so drugi praznik praznovali po Viktoriju še le Luna XXII in so se v obče še dolgo držali kanona Viktorijevega.

¹⁴⁾ Karol Veliki, ki je bil jednako svojim naslednikom iz političkih razlogov principijalni nasprotnik soglasja zapada, nad katerim je gospodoval on, z vstokom, nad katerim se je gospodovalo iz

razlikujočem se ciklu, v obče po svojstvenih načelih, je v VIII. stoletju z večine premagal ne morda rimski apostolski stol, ki ni rad nasprotoval nacijskemu svojstvu v obredu, temveč zgledu Karola Velikega sledeči kralj Piktov. K temu je spodbujal kralja tudi od opata Cuolfrida o bistvu devetnajstletnega, luninega cikla pisani traktat,¹⁵⁾ in Beda je pri tem sodeloval takó vspešno, da od leta 726 se je nadalje upirala le še manjšina Britov. Papežem se tudi nasproti tej manjšini, držeči se svojih obrednih svojstev, ni zdelo primerno, strogo postopati.

(Dalje pride).

Carigrada, bil je nasprotnik tudi na cerkvenem polju. Ta je pač prvotno imel namen, v svoji državi devetnajstletni lunin cikel in s tem odstraniti po uvedenem Dionizijevem velikonočnem kanonu gledé na velikonočni praznik doseženo soglasje rimske z vstojnimi cerkvami. Potem pa ko mu je bil Alcuin z istimi razlogi priporočil nedotakljivost tega luninega cikla (Puffé monumenta Alcuiniana N. 110) blizu z istimi razlogi, kakor jih navaja Beda (De ratione temporum cap. 3): obrnil se je cesar, ki je stremil v svoji državi unifikovati vse, proti privržencem Viktorijevega velikonočnega kanona z običajno, nikake obzirnosti ne poznajočo energijo.

¹⁵⁾ Beda Eccl. hist. V. 22.

Rusija 1890. leta.

Spisal dr. Fr. Celestin.

V lepem slovstvu — tožijo se Rusi — bilo je malo novega. Največ šuma je napravila „Krejcerova sonata“, potem pendant k njej: „Poslesloviye“, kjer Tolstoj pojasnjuje in opravičuje svojo „sonato“. Potem so bili zanimivi še n. pr. Plodý prosvěščenija, Tamara Bendavid. Tožijo se, da pesništvo slabeje, da visoko drže zastavo le stari pesniki: Májkov, Fet, Polónskij, da novih — ni.

Vendar pa bi se motil, kdor bi mislil, da l. 1890 niso imeli čitati kaj več novega in — dobrega. Naj tu omenim le nekoliko pesniških ali pripovednih del, kakor jih je omenjala kritika:

1. *Slučevskij* izdal je 4. knjigo svojih pesmij. Pesnik je brez dvojbe darovit, izviren bi tudi rad bil, prijetno opisuje kraj in dogodek, ali pesniških vrhuncev navadno — ne dosega.

2. *A. Ertelj* piše mnogo: začel je bil z „zapiskami stepnjaka“ in — posnemal Turgéneva (Lovčeve zapiske). Mnogo so pričakovali od njega, ali mnogim ni še izpolnil nad. Tudi romanu: *Gardeniny* (Moskva 1890) očita jo, da pisatelj posnema E. Tolstega, ali ne — srečno. Pripoveduje pa zgodovino bogate plemenite rodbine po osvobojenju kmetov (1861). Pisatelj te gospode (Gardeninij) ne mara, pač pa njihovo „dvorno“ (družino). Pa tudi v teh slikah družinskega življenja je le nekaj prizorov dobrih, veliko več pa pastega

besedičenja, ki ni narodno, četudi se trudi pisatelj, da bi „dvornjá“ govorila čisto „po narodnomu“.

3. Roman K. T. Orlovskega: *Molodež* (2. t. S. Peterburg 1890) bil je najpreje tiskan v „Ruskem Věstniku“. Pisatelj je izmed najboljših sodenih ruskih pripovedovalcev. Tudi ta roman čita se prijetno; življenje na deželi ali v Petrogradu pozna pisatelj dobro, za to so njegove osebe žive, večkrat pravi *tipi*. Roman se vrši od konca rusko-turške vojske do katastrofe 1. marca. Junak je knez Jurij Dvinskij: odlikoval se je na vojski, zato ga povsodi radi sprejemljejo, celo pri dvoru. Žali, da so Rusi bili pred Carigradom, pa — niso stopili vanj. Ima najbolje namene, sreča se mu smehljaja, misli o karijeri, ljubezni, pa vendar ne dosega velike sreče. Minister Kolovrátskij, njegova rodbina, profesor Radúgin, liberalen idealist, izdajatelj časopisa, njegov zviti sin Leóntij, v duši nihilist, pa se vsem laska in laže za — vspel. Perekatov pa je tip surovega bolj značajnega — nihilista. Jako živo je narisano življenje v hiši veleposestnika M. A. Nepriádvina. Gosp. dar ni mlad, pa vendar mu je uživanje glavna stvar: radi njega zanemarija ženo, otroke, gospodarstvo služí, da dobi sredstev. Sin Griša je jako pošten, rahločuten, delaven človek. Sestra Natálja je mlada, nenavadno resna: nabrala si je bila nekaj socijalističnih mislij, pa ni zadovoljna z ljudmi, ki jo okrožujejo. Jurij ima blizu graščino, prihaja k prijatelju Griši, ljubi Natalijo, a ona njega Odbija ga je

pa omožena Meri, ki prej ni ljubila in „celo ni verila, da treba ljubiti“. Grišin mladi prijatelj Páša pa iskreno veruje, „da je nekaj višega, nego je naše življenje“.

Jako dobro ironizuje pisatelj predstavitelje stoličnega razumnštva, kako mlatijo prazno liberalno slamo zvečer pri profesorju P. Raduginu ali pa v velikosvetskih salonih. Prazno, pusto je to življenje, Griša pa vendar trdno veruje, „da sreča zabliske vsakemu človeku vsaj za trenutek, in jednega takega trenutka je dovolj, da nam razsveti celo življenje“. Jurij pa med tem opaža, da svoje (omožene) Meri ne ljubi tako kakor bi rad, in ona to vidi, pa se muči. Griša ljubi Nelli Kolovratsko, a Jurij jo jemlje za — ženo. „Svet ni dober ni hudoben, on je najpreje — ravnodušen in vedno rad priznava vsak položaj, ki si ga človek zavouje“. Jurij bi rad znova (nedolžno) ljubil Natalijo, ona pa ga odbija, ker spravlja na pot resnice — Leontija Radugina od pesimizma proč, a on misli (radi kariere) na mlado udovo grofico, katerej se dopada. Nazadnje prihaja katastrofa 1. marca „božja sodba nad Rusijo za grehe naše, za sočutje — onim ljudem“.

Griša zve od Nelli, da ga ljubi, bori se ali se pre-maga, za to pa se daje ona Raduginu. Jurij umrje (ali se nalašč utopi), Griša se ženi, Natalija pa tudi.

Ta roman nima posebne tendencije, *zla ne riše v lepi svitlobi*, polen je resnice, četudi ne vesele, pa tudi ni sentimentalen. Dvinskij, Meri, Griša in Natalija so najboljše narisani, malo slabaja je slika Nelli.

„Mladež“ misli, govori, veseli se in trpi, stopa pred naše oči živa in resnična, kaže nam svoje dobre in — slabe strani. Kar je rusko društvo mislilo, čutilo, govorilo in delalo v oni čudni dobi od Šanstefanskega miru pa do 1. marca, vrši se pred nami v živih, slikovitih prizorih. Čitatelj, ki pozna rusko življenje, rad priznaje, da nam ta roman daje mnogo zanimivega i poučnega. Negledé na resničnost, ki v obče veje v njem, obsega ga mladi svet pesniškega duha. Izrazite tendencije nima, za to se nekim (liberalcem) ni dopal, pa se morda ravno za to prijetno čita. Glavni čin polen je dramatismu s tragično smrtjo Jurija in zmago dobrega načela v osodi oseb brez tragične krivnje. Kakor prava drama ali bolje tragedija predstavlja pogubno delovanje strasti, *potresa* nas in očičuje.

4. V desetih zvezkih izšlo je lani: Полное собрание сочинений Д. В. Григоровича. D. V. Grigorovič priboril si je bil dobro ime že v 40tih letih, ko so pisali: Turgénev, Dostoevskij, Gončarov, Pisemskij in dr. Pisal je mnogo iz kmetskega življenja, katero dobro pozna, pisal kot pravi umetnik brez onih postranskih mislij poznejših „belletristov-narodnikov“ (n. pr. Gléba Uspénskega), ki gledajo narod čez očala svojih posebnih tendencij, pa se jim tudi tiho, mirno življenje zdi temno in mračno. Dobro so tudi slike iz mestnega in iz življenja graščakov. Zato je vse to še sedaj zanimivo, četudi se je med tem življenje premenilo, zanimivo

ker je pisatelj zajemal iz življenja. Zanimive so tudi razprave ob umetnosti.

5. Dela N. S. Lěškóva so proračunana na 10 zv., 1889 in 1890 tiskano jih je bilo 9. Lěškóv je darovit pisatelj, zna narodno življenje in dušo naroda: Zato je duševna karakteristika njegova glavna sila. Posebno posrečil se mu je protopop Savélij Tuberózov (v povesti: Soborjáne): to je blaga duša, vršeča strogo stanovske dolžnosti, ponižen, potrpežljiv z jasnim umom in čistim srcem. Tudi ostala dela so zanimiva: dajo nam celo vrsto pozitivnih tipov, in ruska kritika veli, da ga je v tem obziru prekosil le L. N. Tolstój.

6. Новые рассказы И. И. Гнѣдича въ 2 т. Сп. 1890. Sovremeno leposlovje mladih pisateljev si ne stavi tako širokih zadač, kakoršna so reševali slavni pisatelji od Turgeneva do L. Tolstega. Roman umiče se noveli in črtici. Novele P. Gnědiča opisujejo življenje društva (omikanega), posebno glumcev ali slikarjev. Značaji so sveži, sodobni precej tipični — posebno v večih povestih.

7. Собрание стихотворений М. Л. Михайлова Сп. 1890. To so — prevodi. Največ jih je iz nemških pesnikov: Goetheja, Schillerja, Heineja, Uhlanda, Chamissa, Freiligratha, Rückerta, nekaj tudi iz francoskih in angleških. Prevodi so v obče točni — in pešniški dovršeni gledé oblike in jezika.

8. Собрание сочинений Д. М. Понякина Сп. 1890. Pisatelj v svojih povestih in romanih opisuje, mirno, pesniški lepo, s čisto dušo. Misli, želje, sočutja pisateljeva so lepo izražena: junaki so živi ljudje, imajoči svoje vrline i slabosti, žive večkrat „sredi tujih“ in mnogo trpé, letajo „v oblakih“ in padajo na trdo zemljo, ali gredo „čez ogenj strasti“, in srce ostaje čisto, nepokvarjeno, ali pa človek slabe volje „za drago ceno“ plačuje, ker ima krive pojme o dolžnosti. Vse to se vrši v svetskem društvu, med graščaki, činovniki, v provinciji. Posebno rad piše pisatelj življenje provincijalnega razumnštva in vse, kar ima dobrega ali slabega. Vse to ogreva iskren, topel čut. Najbolja je povest „Дорогой цѣной“ nesrečna žentev — ne iz ljubezni, kakoršne se povsodi množe.

9. Мои воспоминания 1848—1889 А. Фета, 2 части, Москва 1890. Fet, Májkov, Polónskij so trije zadnji pesniki iz starih. Fetovi spomini so zanimivi, ker je pesnik mnogo doživel in prijateljeval ali bil vsaj znan z večino teh, ki so od 40.ih let sim v ruski literaturi najbolj znameniti. V teh spominih je prav zanimiv prepir Turgeneva in grofa L. Tolstega, ki je bil nastal v pesnikovi hiši. Oba sta bila goreč-neža in sta se hudo sprla: Turgenev je trdil, da je dobro, da njegova hči krpa slabo obleko siromakov, Tolstój pa je ugovarjal, da njegova hči za to še ne bode poznala pravega siromaštva in njegove nesreče, da se le nauči igrati — kakor glediščna igralka.

10. Евгеній Марковъ: Путешествіе на востокъ itd. П. бургъ 1890. Ta pisatelj je znan potopisec: dobro opaža, lepo opisuje — posebno lepoto in čar jutrovihih dežel. Zanimivo je, da je v „deželi Faraonov“ prepričal se, kako tuzemci sovražijo Angleže, svoje stiskače, in so ravno zato prijatelji

Rusije, pa so njega, Moskova radi videli. Njegov kočijaš tam v daljnem Egiptu je celo govoril nekaj ruskega, in pisatelj pravi, da to ni redko v Aleksandriji: „sredi prevoznikov in postrežčkov jih je v Aleksandriji *mnogo* znajočih narodne ruske fraze“.

11. Вечерный звонъ. Стихи 1887—1890 г. V. II. Полонскаго, П.бургу 1890 г. Lirika Polonskega je še vedno krepka, sveža celo — v naši nepesniški dobi in tako mogočna, da njene glasove radi poslušajo po vsej obširni Rusiji celo oni, ki so v obče hladni za vsako pesem.

To je kratek pregled nekaj najznamenitejših pojavov ruske lepe knjige 1890. l. Ni veliko. Tiskalo, se ve, se je veliko več, pelo se, pa brez večje pesniške vrednosti. Pesniki radi govoré o narodu, ali prave žive pesniške in v obče duhovne hrane dajo mu malo, posebno narodu v širjem smislu, dajo malo ravno ti „narodniki“, ki narod malo umejo: večkrat čujejo se glasovi, da je ravno to hudo, da se omikanci čutijo odtrgane od naroda. Ali ni tega le preveč tudi pri vseh nas zapadnih Slovanih? *Smisel življenja* neglede na doneče fraze *ne* postaje nam jasnejši, v brezobzirni borbi za osebne koristi navadno ne razumemo, ne čutimo več globokega smisla molitve, tolažbe preprostega človeka, delavnega in govorečega z iskreno vero: „Bodi volja tvoja!“

Bolj tiho je delovanje ministerstva državnih posestev: malo se je lani govorilo o njem, pa vendar vedo, da svojo zadačo vrši vestno. V Rusiji izmivajo veliko zlata: voda je tu jako važna, in potreben je bil zakon o rabi vode pri teh zlato-obrtnih podjetjih. Tak zakon bil je potrjen lani 1. maja: od sedaj bodo se lahko reševali prepiri, ki bi nastali med temi obrtniki radi porabe vode. Uredila se je lani tudi poraba slanih studencev, posebno v zemljah Kirgizov tako, da jedne lahko rabijo brezplačno, druge pa morajo jemati v zakup.

Rusko *vinogradarstvo* se je zadnja leta lepo razvilo: krimska, kavkazka, zakavkazka, besarabska, donska in druga vina rabijo vedno rajši mesto drugih in — večinoma ponarejenih inostranih vin. Borba s trsno ušjo vodi se tiho sistematično in po mogočnosti vspešno; s sredstvi ne skoparijo. Ne smejo se prevažati s Kavkaza in Zakavkaza jednoletni ključi, v Krim od drugodi ne smejo uvažati nič od trsa niti jagod niti listja (naredbo potrdil car 9. nov. 1890.)

Dolgo so sekali *gozde* brez vsakega gospodarskega reda. Zakon od 4 aprila 1888 urejuje porabo gozdov, ter je lani bil razprostranjen na moskovsko, kaluško, tversko in volynjsko gubernijo.

Kmetijstvo podpira država, podpira gospodarske izložbe, razdelitev semena, sušenje sadja, sirarstvo, pripravljenje mesa, posebno svinjine za vanjsko (zunanjo) kupčijo. Odkrivajo nove gospodarske učilnice z obzircem na mestne proizvodne sile, potni učitelji poučujejo gospodarje, a učitelji ljudskih šol hodili bodo o počitnicah na gospodarske tečaje.

V baltiskem kraju so se reforme dalje razvijale, začete 1889. l., četudi se je marsikaj moralo odložiti na čas n. pr. vprašanje o položaju viteštva. Nove sodnije začele so delovati v gubernijah: estlandski, liflandski, kurlandski in sicer početkom lanskega leta. Ljudje so se hitro privadili novim sodnikom in sodnijam — celo Nemci, četudi ti načelno še nečejo priznati, da bi ruske sodnije bile bolje, nego so bile njihove — nemške. Za to pa radi priznavajo, da ruski sodniki *znajo* svoj predmet, sodijo nepristransko — po zakonu, a mislili so, da bodo ruski sodniki pristranski že za to, ker so ruski, kakor so bili preje oni, ker so bili — nemški. Motili so se.

V vseh teh treh gubernijah so bile občine spojene, izbrani novi občinski sodniki, in gubernije razdeljene na okrožja. V gimnazije se je uvel ruski ustav od 17. aprila 1871. leta, a v ženskih šolah derptskega okrožja bil je uveden ruski učni jezik tako, da je sedaj v vseh šolah, tudi privatnih, učni jezik ruski, četudi še ne v vseh razredih. Ali 1892. ne bode nobene gimnazije z nemškim učnim jezikom niti v jednom razredu.

Zanimivo pa je to: Ko je začel umikati se nemški jezik, so Latviši *svoj* jezik hoteli postaviti na mesto nemškega, ali ruska vlada tudi tega separatizma neče trpeti v preveliki meri.

Na derptsem vseučilišču in politehniki v Rigi je pa učni jezik še nemški (le na pravnem fakultetu je ruski). Pastorji in baroni oponujajo, kjer in kakor le morejo ter sami sebi škodijo. „Ko bodo nazadnje to spoznali, morda se bodo premenili. Durch Schaden wird man klug (Mosk. Véd. št 6 1891)*.“

V obče raste ruska narodna zavest od leta do leta, ali sim ter tje raste tudi odpor proti njej bodisi baltiskih Nemcev, Finlandcev, Židov ali južno-ruskim naseljenikov. Rusko časopisje borí se vneto za to rastočo zavest, če ne vse, pa vsaj velika večina. Naravno je torej, da se ruska zavest širi tudi v društvu — od viših do nižih slojev. *Vladina* politika je pa tudi ruska — „objediniteljna“. Pokazalo se je to ravno lani večkrat: omejil se je nekoliko postotek židovskih dijakov da ne bi ta postotek preveč raste v tako zvanih „inteligentnih zvanjih“. V Finlandiji preustrojili so nekoliko v ruskem duhu pošte, carinarske urade in denarstvo v toliko, da ne bodo odbijali več ruskega rublja pri plačilih (do sedaj je neomejeno gospodovala finska marka). Med južno-ruske naseljenike pa so bili poslani posebni činovniki, da dobro pouče te naselbine.

Spoznavajo vedno bolj, da neki neslovanski elementi imajo energijo, ki bi mogla vzrasti v nevarno *politično* moč.

V tej kratki črtici omenil sem le najglavnejše ali bolje rekoč iz glavnega le ono, kar je najbolj se izteknilo in tudi tega nikakor ne vse. Notranji obrt in kupčija razvijata se pod zaščitno sistemo od leta do leta. Prodaje se blaga največ doma. Izvažajo se pa tudi preko mej v Evropo in Azijo. Tam v Aziji raste ruska kupčija, le z Afganistanom se je bila lani nekoliko pokvarila, ker je Abdurahmanova politika

maščevanja za vstajo Afganistancev bila škodljiva kupčiji. Za železniške in vodene poti se je skrbelo po mogočnosti tudi lani, pretresavalo se mnogo določnih vprašanj, posebno vprašanje o sibirski železnici. Sistema podržavljenja železnic se razvija mirno dalje.

Ruska zunanja politika je bila miroljubiva. Izrazi sočutja francoskega naroda k Rusiji in Slovanstvu so bili morda kje neprijetni, in pravijo, da je celo general Silvestrov moral umreti, da bi se trdneje vezi zopet razvezale vsled nezaupnosti in srda, ki sta imela slediti po generalovi smrti. Če je bil tak namen, pa se ni dosegel.

Vnanja politika je bila oprezna: niti Bismarckov odstop niti Viljemov poset, niti armenska in patriarška kriza v

АНГЕЛЪ.

По небу полуночи Ангелъ летѣлъ

И тихую пѣсню онъ пѣлъ —

И мѣсяцъ, и звѣзды, и тучи толпой

Внимали той пѣснѣ святой.

Онъ пѣлъ о блаженствѣ безгрѣшныхъ духовъ

Подъ кущами райскихъ садовъ,

О Богѣ великомъ онъ пѣлъ — и хвала

Его непритворна была.

Онъ душу младую въ объятіяхъ нѣсъ

Для міра печали и слѣзъ,

И звукъ его пѣсни въ душѣ молодой

Остался безъ словъ, но живой.

И долго на свѣтѣ томилаcъ она

Желаніемъ чуднымъ полна,

И звуковъ небесъ замѣнить не могли

Ей скучныя пѣсни земли.

М. Ю. Lermontov.

Ogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

„Slovanski Svet“, kakor se vidi sedaj, izrablja se na Slovenskem uže kot agitacijsko sredstvo pri volitvah. Rodoljube, ki se n. pr. unemljejo zato, da bi se izvolil na Goriškem Anton Gregorčič, doktor in profesor bogoslovja, namesto vit. dr. Tonklija v državni zbor, strašijo tudi s „Slov. Svetom“. Glasilo vit. dr. Tonklija od 13. febr. t. l. ima v posebnem dopisu tudi naslednje stavke: „Ali ni ravno Gregorčičeva stranka na Goriškem, katere podpira in širi med verno ljudstvo pogubonosni list „Slovanski Svet“, katerega namen je: cerkvene obrede smešiti (sic!) in grajati, katerega

Carjigradu niti bolgarski vladike v Macedoniji niso je mogli vznemiriti. Na balkanskem poluotoku ni se menjala ruska politika: podpirala je prijatelje, neprijatelje pa pustila pri miru. Trgovska zveza s Srbijo se je še bolj ukrepila. V Kitaju, posebno v Perziji dosegla je Rusija vspehov. Njen glas čul se je v bruseljski konferenciji za odpravo robstva in bil častno priznan. Formalnih zvez z drugimi državami ni, pa niti s Francosko, četudi sta si vladi in naroda francoski ter ruski prijateljska.

Vojske si Rusija ne želi in je za to pač niti ne bode letosi. Države in narodi pa se bodo oboroževali, dokler bodo hoteli in — mogli.

JEDNA PREŠERNOVIH PESMIJ

(v ruskem prevodu.)

Охъ! Верба, дорогая деревушка!

Въ тебѣ моя родня вся гнѣзда свила;

Когда въ меня изъ нихъ не выманила

Науки жажда — змѣева ловушка,

Не зналъ бы я, какъ свѣтъ, тотъ другъ — дружка,

Тамъ строитъ адъ, гдѣ рай душа сумила;

Жизнь вѣру бѣ въ самого себя не сбила;

Небылъ бы я буръ внутреннихъ игрушка.

Избралъ бы въ жены по любви дѣвицу,

Съ гораздо большимъ, чѣмъ миллионъ, приданнымъ:

Рукой рабочей, сердцемъ мнѣ преданнымъ.

Счастливо мнѣ плыла бы жизни барка,

Домъ отъ огня, отъ града мнѣ пшеницу

Берегъ бы мой сосѣдъ, святой нашъ Марка.

Лаврентій Льсковецъ.

lista namen je ljudstvo odtujiti od viših in nižih pastirjev in jih s pravoslavno cerkvijo zjediniti?“

Našim oč. čitateljem smo navedli te stavke, ki prihajajo od „Goriškega rodoljuba“, da razvidijo sami, kake podlosti in hudobije se priobčujejo po takó imenovanih konservativnih listih na Slovenskem. Mi pa zaresno in odločno vprašamo poštenega „Goriškega rodoljuba“: Naj navede samo jeden stavek iz „Slov. Sveta“, kateri bi kazal, da se smešijo in grajajo cerkveni obredi! Ako tega ne stori, vé, v katero vrsto spada pred vsem pošteno mislečim občinstvom.

Sicer pa izjavljamo tu in povemo prilično še več, da

kritične razprave „Slovanskega Sveta“, ki se priobčujejo uže tretje leto pod zaglavjem: „O kritiki dr. Mahnič“, so znane uže ne samo škofom, kateri so postavljeni Slovencem za višje pastirje, ampak tudi drugim škofom, nadškofom in tudi kardinalom. In ti škofje, nadškofi in kardinali so z največjim spoštovanjem izrazili se o teh razpravah ter niso v njih našli nič, kar razne pobožne duše lažejo po „Rimsk. katoliku“, „Slovenču“ in takó imenovani „stari Soči“. V teh listih se samo obrekuje, dokaže pa nič ne; „Slovenčev“ urednik, ki gotovo dobro pozna tendencijo in vsebino našega lista, sprejemlje celó obrekovanja o „Slov. Svetu“, ki se umetno in perfidno izvajajo na podstavi *jedne same številke*, katero je dobil dopisnik na ogled, kakor omenja sam. Mi smo menili, da bi „Slovenec“ et Co. imeli bolj spoštovati svoje čitatelje, ki so z večine vendar duhovniki, ki tudi mislijo, in katerim se torej ne bi imelo kopičiti lažij, kakoršne trpi nemška inteligencija pri svojih požidjenih listih.

Konečno pristavljamo in ponavljamo, da pangermanska politika nima nikjer na svetu boljših zagovornikov te politike, nego so navedeni listi, pisani v slovenskem jeziku, pa pisani bolj za Berolin nego za Avstro-Ogersko in njene narode. Novi kancelar *Caprivi* sme s temi listi zadovoljen biti celó kljubu temu, da izhajajo na maloobsežni slovenski zemlji; kajti „Deutsche Zeitung“, „Tagespost“, „N. F. P.“ itd. itd. verno ponatiskujejo za širše nemško občinstvo to, kar podajajo „Slovenec“ itd. o „Slov. Svetu“. No, to ne odpre še očí latinizatorjem, ki, ako nevedé ravnajo takó, so zares „glupi“; drugače pa so z zavestjo izdajalci slovenske domovine, Slovanov avstro-ogerskih in izpodkopalci našega cesarstva. Aut — aut! Ta ali ona je resnična.

Uredništvo „Sl. Sveta“.

Volitve na Slovenskem. Odbor Slovenskega društva na Štajerskem je postavil naslednje kandidate na kmetih: g. Miha Vošnjak, Franc Robič, dr. Lav. Gregorec; za mestni skupini: dr. Jos. Serbec in dr. Iv. Dečko. Oklic pravi: „Dali so moško besedo, da bodo v vseh vprašanjih, torej tudi v šolskem, postopali složno in vzajemno z drugimi slovenskimi poslanci, v smislu gesla: vse za vero, dom in cesarja“. Važen je tudi ta-le odstavek:

Slovenci štajerski moremo le v državnem zboru si česa priboriti. Le tam najdemo dovolj močnih zaveznikov. Ondu odločuje se ne samo vladna, ampak tudi naša osoda v vsakem oziru. To nam nalaga dolžnost, tje izvoliti samo izkušene domoljube, spretné bojvnike in značajne može, in takih, hvala Bogu imamo ter jih moremo volilcem priporočati z najboljšo vestjo“.

Odbor Katoliško-političnega in gospodarskega društva za Slovence na Koroškem je postavil za kmečke občine dva kandidata; ta sta: France Muri in Martin Štih p. d. Šlemic. Prvi je „zgleden kmetovalec, veren katoličan in zvest Slovenec“, drugi pa znan po vsem Koroškem kot poštenjak in mož izveden v vseh rečeh. Kot dolgoletni župan opravlja vse pisarije sam. On je zanesljiv slovenski domoljub“.

Na Kranjskem so doslej znani kandidati grof Hohen-

wart, dr. Poklukar, kanonik Klun, dr. Ferjančič, prof. Šuklje. Med drugimi se imenujejo bivši vodja Povše, veleposestnik Urbančič in dr. Majaron, urednik „Slov. Pravnika“. Sicer je tudi po več kandidatov za jeden in isti kraj. Na Kranjskem je vse takó, kakor da bi delal vsak na svojo roko, kakor da bi bili brez glave in avtoritete. S sofizmi o „verski šoli“, „absolutni narodnosti“ itd. rujejo in izpodkopujejo, kakor da bi se bil ugnezdil židovski duh v agitacije takó imenovane konservativne stranke. Kranjska, ki bi imela pokazati, da ni samo geografsko, ampak tudi duševno in moralno središče Slovencev, ne dela pri sedanjih volitvah narodu nikake časti, in bojimo se, da kesanje pride prepozno, ko bo narod uže trpel.

Slovensko društvo v Ljubljani je imelo prvi javni shod 15. febr. Predsednik g. notar Gogola je otvoril zborovanje ter zaključil svoj nagovor z besedami: Vse za blagor našega naroda, katerega prizadevanja blagoslovi Bog! Potem je popri el besedo dr. Iv. Tavčar. Rekel je, da uže takoj ob začetku podtikajo društvu namene, katerih nima, in da je napadajo z lažmi.

„O potrebi našega društva ne bodem govoril. Vam vsem je znano, — nadaljuje dr. Tavčar — kakó je neki kriv prorok v Gorici skušal s svojimi pretiranimi nauki podjarmiti naše leposlovno slovstvo. In znano vam je tudi, da bočejo z enakimi nauki preustrojiti tudi naše politično življenje. Nastal je odpor v slovstvu, nastal je odpor tudi na političnem polju. Sad takega odpora je tudi naše društvo, in glavni namen mu je, zaprečiti, da ne bi se pod krinko hinavstva v naše politično življenje uvedli pretirani nazor, ki so Bogu in ljudem neljubi.“

Govornik pojašnjuje, kakó se sedaj naglašá od vseh strani potreba zmernosti v narodnih zadevah, in kakó se hoče ta splošna fraza, češ da zahteva to interes države, uporabljati proti Slovanom. „Kakor vse kaže, bode v prihodnjem parlamentu pregreha govoriti o kaki narodnostni zahtevi, češ, da kaj takega ne dopuščata zmernost in interes jednotne države“.

Če ustanovi grof Taaffe kako večino, v katero bi mogli stopiti tudi slovenski poslanci, bi moral „pred vsem biti uzor v tem oziru, da bi se naši državni poslanci združili z drugimi slovanskimi zastopniki v jedno celoto“. No dr. Tavčar meni, da to sedaj ni možno, zato da je zahtevati od slovenskih poslancev, „da delujejo skupno, kolikor mogoče z drugimi slovanskimi prijatelji, in da uravnajo svoje postopanje, če so tudi pri vladni večini, po gotovem, določenem in jasnem programu“.

„Slovensko politično društvo bode podpiralo le tiste državne poslance, ki zvesti ostanejo skupnemu programu, vsprejetemu na zboru Ljubljanskem, in ki se ne bodo ravnali po nekaki stari navadi, da so programi samo za papir, in da je uže na vse strani narodnemu poslu zadoščeno, če se taki programi le v Ljubljani sklepajo, na Dunaju pa zopet v koš vržejo... Od sedaj naprej imeli bodo naši poslanci posebno zavezo, svojim volilcem poročati, kaj so v dotičnem

zasedanju storili za občaslovenski program, koliko so dosegli in o čem so se trudili*.

Potem nahaja, kakó se je izdalo na Slovenskem vodilo da se ima vsak državnozbornski poslanec izreči za versko šolo, kakor jo določijo škofje. „S tem vodilom, pravi dr. Tavčar, se naše društvo nikakor ne more zjediniti. Škofom gre veljava na cerkvenem polju, in njim tam ne odrekamo svoje pokorščine. Če pa posežejo škofje v politiko, potem morajo dopustiti, da se jim kritikujejo njih politične zahteve ravno takó, kakor vsakemu drugemu politiku. Visokočastiti škofje so dosedaj že mnogo govorili in pisali o verski šoli. A niti jeden glas se ni začul o tem, da naj je verska šola oprta na narodno podlago. Izreči, da moramo vsprejeti versko šolo, kakor jo določijo škofje, to se pravi toliko, kakor izročiti se škofom na milost in nemilost. Vsak poslanec, ki bi se podvrgel temu vodilu, bil bi pozneje, če bi škofje kaj tacega zahtevali, *zavezan glasovati za versko šolo s protinardno podlago*, če bi škofje takó zahtevali. Sedaj si pa pomislite, kaka bi bila naša šola, ako bi se organizovala tako, kakor bi si želel to n. pr. škof Flapp v Poreču, ali pa kak nemški škof v Celovcu. Mi smo za versko šolo na narodni podlagi. Pristavlja, da na Kranjskem je uže verska šola, ki daje popolno garancijo za versko odgojo, da tu ni najmanjše pritožbe in tudi ne najmanjše potrebe, da bi se kaj reformovalo.

Od državnih poslancev pa je zahtevati, da se odločno protivijo vsaki spremembi šolskih zakonov, s katero bi nastala nevarnost, da bi škodovala naši mladini. Nikakor pa ni želeli, da bi se naložilo breme kake neznosne zavisnosti, iz katere bi izvirali prepiri, s katero bi se posobno učiteljem jemalo veselje do plodonosnega in vspešnega delovanja.

Na vse to je predložil dr. Tavčar naslednjo resolucijo:

Slovensko politično društvo pričakuje od slovenskih državnih poslancev, da bodo v prihodnjem državnem zboru kolikor mogoče skupno delovali z drugimi slovanskimi poslanci in da se bodo resno držali programa, vsprejetega po državno in deželnozbornskih poslancih pri lanskem shodu v Ljubljani, in da bodo pristopili le takemu klubu, ki bode omenjeni program sprejel v razpravo, ter obljubil, da bode slovenske državne zastopnike pri vresničenju tega programa lojalno in pošteno podpiral.

Istotako pričakuje društvo od slovenskih poslancev, da bodo s svojimi volilci v vedni zvezi ostajali, ter jim po volilnih shodih poročali, kaj so v dotičnem zasedanju storili za obči slovenski program, koliko so dosegli in v čem so se trudili.

Slovensko politično društvo, dasi je prepričano, da daje v naši kronovini sedanja šola vse garancije za versko odgojo, in da se pri nas ne kaže potreba po katerih reformah, pričakuje od slovenskih državnozbornskih poslancev, da naj se odločno protivijo vsaki spremembi šolskih zakonov, ki bi bila v kvar verski odgoji naše mladine.

To resolucijo je shod tudi sprejel.

Naposled se je shod razgovarjal še o gospodarskih vprašanjih. Na jednom prihodnjih shodov razvijejo obrtniki

svoj program, ki ga bode društvo podpiralo pod uslovjem pa tudi obrtniki vsprejmejo narodni program. To ni samo prav, ampak na prvem mestu bode tudi obrtnikom samim na korist. K novemu društvu vrlo pristopajo novi členi.

Goriški Slovenci — pozor! Pod tem naslovom je izšla brošurica, katera našteva raznotere napake, katere je zagrešil vit. dr. Jos. Tonkli zadnja leta kot zastopnik in voditelj Slovencev na Goriškem. Te napake so se kazale v popustljivosti na razne strani, ko je bilo potreba njegovega podpisa in soudeleževanja v drž. zboru, v preveliki gorečnosti in poslužnosti nasproti vladi s podpiranjem predlogov in predlog, katerim so druge stranke odtezale svojo podporo, v preveliki gorečnosti predlaganja sklepov raznih obravnavanj in debat, itd. itd.

Brošurica je mirno pisana in se omejuje na neoporečna dejstva. Hud pa je boj na Goriškem zaradi tega, da si stojita nasproti kot kandidata vit. dr. Jos. Tonkli in dr. Gregorčič. Moralne posledice bo čutil narod še dolgo potem, ko preneha ta boj. Nadejati se je, da častno zmaga dr. Gregorčič, in da s tem narod ostro obsodi, kar se je zadnji čas zagreševalo na Goriškem.

Gosp. Ivan Resman, uradnik južne železnice, znan je uže zdavna kot slovenski rodoljub, ki deluje za probujenje in na prospeh narodov z besedo in delom in po razmerah jako mnogo tudi gmotno, ko podpira na razne strani slovensko stvar. Sedaj je zopet razdelil blizu 200 gld. za razna društva. Družbi sv. Cirila in Metoda je poslal 100 gld. in je s tem postal njen pokrovitelj, reki med drugim: „gledal sem in gledam, kakó se zatira slovanska beseda in ž njo vera naših očetov. Zatorej sem nad vse cenil važnost društva sv. Cirila in Metoda“. Vodstvo se mu je iskreno zahvalilo.

Slovansko pevsko društvo v Trstu priredi meseca marca prvi večji koncert, ter se izvršujoči členi marljivo pripravljajo na to slavnost. Društvu, kateremu je vlada potrdila pravila pred pol letom, ima svoj delokrog v Trstu in njegovem oblastju, namen pa gojiti *slovansko* petje in glasbo. Izvršujoči členi plačujejo po 10 kr. na mesec, ustanoven člen plača za vselej 20 gld., podporen pa, ki plačujejo po 3 gld. letnine. Častne člene imenuje občni zbor radi zaslug za društvo ali slovansko petje in glasbo sploh. Nadejati se je, da to društvo zbere veliko kolo, v katerem ne bo samo slovansko petje, ampak tudi sestava členov iz raznih narodnostij.

b) Ostali slovanski svet.

Nadvojvoda Franc Ferdinand vrnil se je preko Moskve v Avstrijo, šel je naravnost v Budapešt, kjer je bil jedno uro v avdienci pri cesarju, kateremu, kakor poročajo, je prinesel lastnoročno pismo carja Aleksandra III. Pišejo celó, kakor da bi bil naš cesar povabil carja Aleksandra v Avstrijo na lov. Nadvojvoda Franc Ferdinand bil je na Ruskem jako zadovoljen, izrazil se je, da prijetni dnevi, ki jih je doživel v Rusiji, mu ne zginejo iz spomina, in da si je Rusijo predstavljal vse drugače, nego je dobil sam vtise o njej. Glasilo zunanje naše politike, „Fremdenblatt“ izraža

popolno zadovoljnost o potovanju nadvojvode in srčnih razmerah našega in ruskega dvora. Soglasno pripisujejo temu potovanju velik političen pomen.

Fra. Andreju Kačiću, narodnemu pesniku hrvaškemu, odločilo je lani mesto Zagreb, postaviti spomenik, odgovarjajoči onemu v njegovem rojstnem mestu Bristu. Ker pa je vlada bila proti temu, odločili so mestni očetje za ta spomenik uvrstiti vsako leto 1000 gld. Zaradi gmotnih okolnosti, katere so dosta slabe, daroval je načelnik dr. Amruž sam 333 gld.; drugi dve tretjini pa bodo zbrali drugi mestni očetje. Dal Bog, da bi še kdo drugi sledil dr. Amruža, in po tem ne bode Zagreb dolgo brez spomenika najbolj priljubljenega narodnega pesnika!

—o.

K slavenskoj uzajamnosti. Pod tem naslovom je priobčil „Србобран“, ki izhaja kot tednik v Zagrebu, v 5. številki od 14. februarija t. l. na prvem mestu dopis iz Ljubljane od „slovenačkoga svečenika“. V tem dopisu je čitati med drugim: „Ми Словенци сусједи смо Нијемцима, па баш Нијемци дају нам примјер: шта треба чинити, да се удружимо. У Нијемаца су наријечја различнија међу се, него што су наши славенски језици. И Нијемци су раширани по разним државама и државицама, и припадају очито си *протусловеским* вјерама. Ал шта видимо? Нијемци имаду једну азбуку, имаду заједнички књижевни језик. Душевно су удружени ни само Нијемци у „Reichu“, већ њихову узajамност не спријечавају нити политичке међе нити разлика вјероисповједања. Али славенска племена, чији су језици баш тако много слични, не друже се како би морало бити. Совражници (непријатељи) Славена умјели су наши сретство, којим нам усјешно затварају пут удружењу. Заборављајућ, да су у њиховим бојним врстама аљужени католици, протестанти, жидови, атејисте — страше католичке Славене православљем, а опет православне католицизмом. Но што непријатељи нашег народа сами нијесу могли постићи — намеравају то постићи преко својих клеветника, рођених Славена. Помоћу вјере затире се у нама наша славенска народност по нововејским вјерским фанатичарима. И како осуђују наши „Махиничјанци“ плодове наших најбољих списатеља на ломачу, тако хоће владика Накић, да из цркве изрине све, што је пачени народ себи с великим трудом сачувао! Због тог сјетимо се доврло, да нас наши совражници тим сретством слабе — сјетимо се, да смо ми Славени хришћани и да нам вјера налаже љубав. „Ко, вели, да љуби Бога, а мрзи свога брата — тај лаже!“. — О тога је дужност свакога родољубнога Славена, да свим својим силама поради, да се ми Славени међу се упознајемо, да одстрањујемо запријеке душевног нашег здружења, да се љубимо, да смо сви у нашим срцима — једна дружина“.

Hrvaška nasproti trgovski pogodbi z Italijo. Pred tedni je bil v ital. zbornici govor o pogodbi z Avstro-Ogersko, ker je zastopnik krajne levice, Pantan, zahteval razrušenje trgovskih pogodeb z drugimi državami, torej tudi z Avstro-Ogersko. Ako ne ugovarja ta ali ona stran, velja sedanja po-

godba do 1897, drugače bi se zrušila l. 1891. Na predlog Pantanov je vstal v zbornici ital. narodni ekonom Luzzati, pa je zagovarjal pogodbo z našim cesarstvom s stališča ital. interesov. Da se odpove pogodba z Avstrijo, rekel je Luzzati, postavilo bi to najveći nevarnosti italijanski narod jadranske obale. Ko bi se vrnili k prejšnjemu stanju (pred sedanjo pogodbo), zapečatili bi s tem zmago dalmatinskih Slovanov, in prebivalci Chioggie imeli bi izbrati jedno od dvojega, ali da umrejo od glada, ali da se odrečejo domovini, pa izselijo v Dalmacijo. Vse trgovinske zbornice na meji zložno zahtevajo, da se pogodba pod nikako ceno ne odpove. Crispi je na to govoril v jednakem smislu, in zbornica je odobrila njegov govor pogodbe z Avstrijo. „Obzor“ pristavlja k temu, da Italijani sami dajejo najboljše spričevalo dalmatinskim Slovanom, ko so se protivili taki pogodbi, ki je naravnost na pogubo ribarstva na avstrijski strani in škodljiva dalmatinskemu prebivalstvu, torej pred vsem Slovanom te pokrajine. Italijani hodijo ribariti k avstrijski obali, v tem ko ista svoboda nič ne pomaga Slovanom, ker rib ni na ital. strani. Zajedno ponavlja „Obzor“, da ital. ribiči pokončuju ribe, takó da se je bati, da uničijo v malo letih ves zarod, ako obvelja pogodba še nadalje. Hrvaški list sklepa: „Ta pogodba prihaja vsak pot i pred ogerski sabor, v kojem sedi 40 hrvaških zastopnikov, no mi še nismo slišali, da bi jedan od njih bil vstal, da jim pretolmači potrebe hrvaškoga naroda, ki prosi ter prosi, da se ti njegovi interesi očuvaju; ko bi se glas zastopnikov iz tega kraja domovine složil z glasom zastopnikov Dalmacije, morda se mu merodavni faktorji ne bi oglušili, tako pa ljudstvo terpi vsled nemarnosti onih, koji so pozvani, da branijo njegove interese“.

V čas snovanja tu mišljene pogodbe so slovanski in tudi slovenski časniki grajali veselje ital. listov, ki izhajajo v Avstriji, in kaže se, da graja je bila na pravem mestu. Ital. listi v Avstriji so torej radovali se zaradi tega, ker se je pogodba napravila na dobiček Chioggiotom, kakor priznava danes brez ovinkov ital. drž. zbor in sam Crispi.

Književnost.

Slike sv. Križa pri Mariboru, razložene v osemnajstih govorih. Spisal I. Sattler, župnik. Str. 139. Cena 25 kr. Knjižica dobiva se pri pisatelju v sv. Križu pri Mariboru. G. pisatelj je posvetil knjižico svojim župljanom; ti imajo namreč cerkev, v kateri je 21 slik na mokren vapnu. Te slike so predmet v knjižici priobčenim, za preprosti slovenski narod jako poučnim govorom. Narod zve tu v bistvenih črticah življenje n. pr. sv. Cirila, Metoda, Viktorina (ki je živel in trpel na slovenskih tleh), Mohorja, Jeronima. Dobro bi bilo, da bi se ta knjižica, katere so mnogo pokupili štajerski Slovenci, razširila daleč okoli med širokim slovenskim narodom. Čisti dohodek je itak namenjen cerkveni opravi cerkve sv. Križa pri Mariboru.

„Русская библиотека“ 1891 г. Выпускъ I. Январь. Vsebinska: Мировичъ (1762—1764 гг.) Роман Г. II. Данилевскаго. (Стр. 1—64). S sliko avtorjevo. „Русская библиотека“ izhaja v 12 snopičih na leto, priobčuje najboljša dela velikoruskih klasikov z leksikalnimi pojasnili v opomnjah ali posebnih slovarčkih na maloruskem narečju. Stoji na leto 2 gld. 40 kr. Adresa: Издательство Русской библиотеки во Львовѣ (Lemberg) Бляхарская улица, Nr. 13.

„Къ предстоящему тысячелѣтію со дня смерти патриарха Фотія (6 фебр. 891 г. — 6 фебр. 1891 г.) A. Budilovič. 12 str. V tem jedrnato sestavljenem spisu kaže ruski učenjak v kratkih potezah na pomen Fotijev, ki ga ima Fotij pri zapadnikih in v vstočni cerkvi. Navaja na pr. Hergenröther'a, ki je Fotija ocenil kot gramatista, leksikografa, bibliografa, kritika, v obče učenega, „соединявшаго въ своемъ лицѣ всѣ знанія вѣка...“. Omenja oenošaje Fotija k sv. Cirilu in Metodiju, potem „k Slavjanam kreščenjem Rusi v načale 860. godov v Bolgar“, naposled o češčenju Fotija kot svetnika v grško-slavjanski cerkvi.

„Въ какомъ видѣ возможно и желательно обличение Славянъ на почвѣ общаго языка? Str. 23. To je kritičen zgodovinski spis, ki ga takisto podaje slovanskemu občinstvu A. S. Budilovič. Ta razprava predočuje, kako se je pri raznih slovanskih narodih razvijalo vprašanje o občem slovanskem jeziku in naštevajo spise raznih pisateljev, ki so se med Slovani bavili s tem vprašanjem. Prilicno priobčimo nekoliko črtic iz te nad vse pregledne razprave.

Russische Grammatik von Dr. Dimitriewicz. Lemberg. 1891. Im Selbstverlage. Na to rusko slovnico bi hoteli opozoriti caradi tega, ker ima takó praktično uredbo, da bo napravljala učečim se in učečim bistvene zasluge. Opomnimo pa uže naprej, da imamo jedino take pred očmi, ki nočejo učiti se tujemu jeziku v 36 ali celó 12 urokih ali lekcijah („popolnoma čitati, govoriti in pisati“). Za take ni knjiga odložena, kajti obseza nad vse bogato gradivo in zahteva za predelanje primerne časa in pridnosti; zato pa ne najdeš lahko vprašanja, na katero bi brezvspešno iskal odgovora ali informacije. Med drugim štejemo mi pisatelju v zaslugo, da je posebno pozornost obračal na jako težavno poudarjanje. Poslednje je prek in prek v knjigi zaznamovano, poleg tega pa razpravlja to glavno težavo ruskega jezika še posebno poglavje (Str. 351—391). Ker je knjiga vzrasla na tleh prakse, — pisatelj je namreč dolgoleten učitelj ruskega jezika, — ima mnogotero praktično napravo, katere ne zaslediš po drugih ruskih slovnica. K temu je prištevati: Razgledne tablice po sklonu in poudarku pri sklanjah, praktično sestavljena pravila o spolu in popolno sestavo izjem, katere bi v taki popolnosti našel po največ v kakem obsežnem slovníku. Nobena šolska slovnica nima niti približno kaj takega. Glagol se je tukaj tudi popolnoma različno razprav-

ljal od drugih „naglo učečih“ slovnice. Po znanstvenih stališčih ali točkah zrenja so glagoli v vsaki konjugaciji razdeljeni v malo skupin; kratka karakteristika in alfabetsko razvrščenje v vsaki skupini bistveno olajšuje razgled in iskanje. Diminitriewicz je mojsterski izrabil tipografski prostor ter ni podal samo pojedinih oblik dotičnega glagola, ampak je popolnoma izvršena tudi spregatev, in ravno to je velevažno gledé na spol in mnogotero menjajoči se poudarek.

Množina prilicno pridejanih opomenj povišuje pomen slovnice, v kateri najdeš takó o vsaki potrebi takoj, česar iščeš. Naloge in čitavo podajajo snovi vajam za utrjenje pravil; mnogo jih je in to skrbno odbranih. Vsem onim, ki se hočejo temeljito priučiti ruščini, moremo najtopleje priporočati slovnico dr. Diminitriewicza. Knjiga, ki obseza 396 strani, stoji 2 gld. 50 kr. in se dobi pri pisatelju in po vseh knjigarnah. Vsak, ki je zmožen nemškega jezika, more z dobičkom rabiti to knjigo. Phil. dr. E. Sawicki.

Russisches Lesebuch verfasst von Dimitriewicz, dr. der Philosophie, k. u. k. Militär Kaplan. Lemberg, 1891. Im Selbstverlege.

To berilo je za učence, ki so napredovali v ruskem jeziku, potreben in izdaten pomoček, da si utrdijo in popolnijo znanje, pridobljeno z rusko slovnico. Knjiga poučuje in zabavlja, ter jo more z zanimanjem čitati vsakdo, ki je zmožen ruščine. Bogato vsebino sestavljajo basni, kratke povesti, različni popisi, zgodovinske pripovedi, pesmi, pogovorke ali prislovice, uganjke, pogovori, vzori pisem itd., v katerih so zastopani najznamenitiši ruski zgodovinarji, pisatelji in pesniki. Vsa knjiga ima prek in prek znamenja poudarjanja in različne vrste pismenk. Posebno prednost berila je tudi v tem, da ima na koncu kot prilogo zbirko številnih rokopisnih poskusov. Knjiga stoji brošurovana 1 gld., in se dobiva pri pisatelju, kakor pri vseh knjigarnah. Obseza 300 strani. To je prva knjiga, ki se je priobčila, da bi popolnoma ustrezala potrebam učenčevim na vse strani.

Phil. dr. E. Sawicki.

„Trn“ imenuje se novi humoristični list, kateri izhaja v Zagrebu dvakrat na mesec. — List prinaša zdrav humor in pa še poleg tega po jedno ilustracijo. — List velja 5 gld. na leto.

Bojomir abo zavajedenje kresćianstva we Lužicach. Powjesć za lud a dorosćenu mladzinu. Spisal I. Chociszewski. Z dowolnosću wpisacela z Polščiny zeserbščel A. Žemr-Budyšinski.

Listnica upravnistva. One č. p. n. naročnike, kateri so nam nekaj na dolgu še od poprej, prosimo vljudo, da bi to poravnali kmalu. Letnika od 1889 in 1890 se dobivata cela po 3 gld. s pošto vred. — Knjižice „Das Port iessen der Slaven in Böhmen“ imamo mi po 55 kr. samo še malo iztisov na oddajanje. — Uredništvo posojuje tudi letos časopise in knjige, kolikor more, proti odškodbi poštne.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld. za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 gld. 60 kr., poluletno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu, ulica Farneto št. 44.

Tisk tiskarne Dolenc — Izdajatelj, lastnik in urednik: Fran Podgornik.